MAYN YIDISH BUKH

Mosheh Shifris

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

ISBN: ISBN:0-657-14520-3
Barcode/EAN: 9780657145200

שיפרים

מיין יידיש בוך

צוויי

משה שיפרים

מיין יידיש בוך

צווייי

געצייכנט פון
ה. קרוקמאַן

דריטע אויפלאַגע

פאַרלאַג: אונזער שול

Printed in the U.S.A.
157

משה שיפריס

מיין יידיש בוך

צוויי

געצייכנט פון

ה. קרוקמאַן

צווייטע געקירצטע אויפלאגע

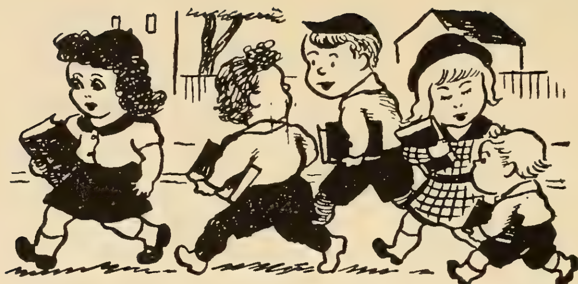
ניו-יאָרק, סעפטעמבער, 1953

הויפט פארקויף: קאָמיטעט פאַר פּראָגרעסיווער אידישער דערציאונג

Distributed by
THE COMMITTEE FOR PROGRESSIVE JEWISH EDUCATION

Printed in U.S.A.

די שול איז שוין אָפן

די שול איז שוין אָפן,
דער לערער איז גרייט —
אין שול אַרײַן לערנען
גייען קינדער מיט פרייד.

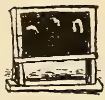
אַ בוך און אַ העפט —
און לייכט איז דער שפּאַן.
אין שול וואָס צו לערנען —
אַ סך איז פאַראַן.

לייענען און שרײַבן,
נײַע העפטן און ביכער,
איז קינדער געגאַנגען
אין שול אַרײַן גיכער.

אין שול

7 6 5 4 3 2 1

פאַס צו דעם נאָמען פון דער זאַך צו דעם נומער
און שרייב זיי אַריין אין דיין העפט:

טאָוול. בלייפעדער. בוך. קרייד. העפט. פען. מעקער.

2 1 5 3 7 6 4

דריי ייִנגעלעך, וואָס האָבן ניט געקענט לייענען

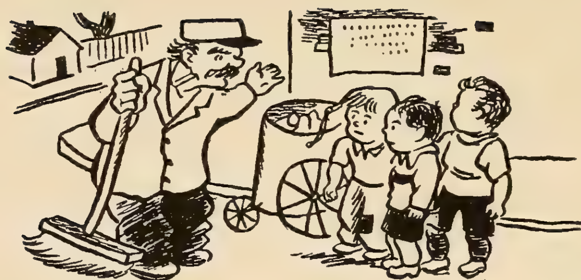
א

דריי ייִנגעלעך זיצן אין גאַס אויף דער זון און דערציילן זיך מעשהלעך. קומט צו אַ פּערט ייִנגל מיט אַ גרויסן בייטל מיט צוקערקעס און פרעגט:
— וואָס טוט איר, ייִנגלעך?
— מיר דערציילן זיך מעשהלעך — ענטפערן זיי.
צעלאַכט ער זיך:
— נאַראָנימלעך, דאָרטן גיט מען אומזיסט קענדי און איר זיצט גאָר דאָ און דערציילט זיך מעשהלעך.
טוען זיך אַלע דריי אַ הייב אויף:
— וואו איז דאָס?
— ווייז אונדז, וואו דאָס איז.
— גייט אַליין, וועט איר שוין טרעפן — זאָגט דאָס ייִנגל. — גייט גלייך מיט דער גאַס, וועט איר זען אַ גרויסן מויער מיט אַ מעשן בלעכל און אַן אויפשריפט, זאָלט איר אַהין אַריינגיין.

ב

גייען זיי נישט, די דריי ייִנגלעך, נאָר זיי לויפן און קוקן אויף די מויערן און בלייבן שטיין, זעען זיי אַ סך גרויסע מויערן מיט אַ סך מעשענע בלעכלעך, און ווייסן נישט וואו אַריינצוגיין.
— ווען מיר קענען איבערלייענען, וואָלטן מיר שוין געוואוסט — זאָגט איין ייִנגל.
— לאָמיר פרעגן אַ גרויסן.

קוקן זיי זיך אום און זעען אַ גאַסן-קערער. פרעגן זיי אים:
— וואָס שטייט אויפגעשריבן אויף דעם בלעכל?
טוט ער אַ קוק און זאָגט:
— ווער עס וויל קענען לייענען, זאָל גיין אין שול.
— אַ שלעכטער מענטש — זאָגן זיי און גייען צו צו אַ

פּאָליציאַנט.

— וואָס שטייט אָנגעשריבן אויף יענעם בלעכל?

— ווער עס וויל קענען לייענען, זאָל גיין אין שול.

— אַ בייזער פּאָליציאַנט — זאָגן זיי און גייען צו צו אַ דורכגייער.

— ליבער מענטש, לייען אונדז איבער וואָס שטייט אויף דעם בלעכל אָנגעשריבן.

— ווער עס וויל קענען לייענען, זאָל גיין אין שול.

ג

ווערן זיי בייז, די דריי יינגלעך, און זאָגן:

— לאָמיר אַלע אַהיים גיין און זאָגן אונדזערע טאַטעס און מאַמעס, אַז מיר ווילן קענען לייענען. און שפּעטער, אַז מיר וועלן זיך אויסלערנען, וועלן מיר אַלע דריי צוקומען אַהער און איבערלייענען וואָס דאָ שטייט אויפגעשריבן.

אַזוי האָבן די יינגלעך געטאָן. זיי האָבן זיך פאַרשריבן אַלע דריי אין אַ שול, און ווען זיי האָבן שוין געקענט לייענען, זיינען זיי צוזעקומען צום זעלבן מויער און איבער-געלייענט דעם אויפשריפט אויף דעם בלעכל, וואָס האָט טאַקע געזאָגט:

ווער עס וויל קענען לייענען — זאָל גיין אין שול

פאַרשטייט די ווערטער:

ביטל bag

צוקערקעס — candy

אומזיסט — without money

מויער — brick house

מעשן בלעכל — brass plate

גאַסן־קערער — street cleaner

וועקט די מאַמע מיך פון בעט

וועקט די מאַמע מיך פון בעט:
— שטיי אויף, מיין קינד, ס'איז שוין שפּעט.

טו זיך אָן, וואַש זיך איין,
ס'איז שוין צייט אין שול צו גיין.

עפן איך די אויגן באַלד:
פינצטער איז אין שטוב און קאַלט.

— מאַמע, מאַמע, ווי מיר שיינט,
איז די זון פאַרשלאָפן היינט.

— ניין, מיין קינד, די זון פאַרגייט
און גייט אויך אויף אין צייט.

זי קלאַפּט אין די טירן אָן,
זאָגט אַ העלן מאָרגן אָן.

נאָר ביי אונדז די טיר איז קליין,
קאָן זי נישט אין שטוב אַריין.

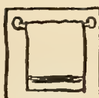
— מאַמע, איך וועל וואַקסן גרויס,
בוי איך אויף אַ ליכטיק הויז!

וועלן טירן גרויסע זיין —
אָפן פאַר דער זון און שיין.

פאַרשטיי די ווערטער:

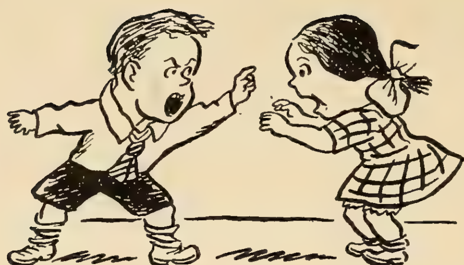
וועקן — to wake up	וואקסן — to grow
העלן — bright	שיין — light

אין דער פרי.

					
6	5	4	3	2	1

פּאַס צו דעם נאָמען פון דער זאַך צו דעם נומער
און שרייב זיי אַריין אין דיין העפט:

קעמל. זייף. ציין-בערשטל. הענט. האַנטעך. פּנים.

אויף יידיש

פערל: וויפיל האָט אַ וואָך טעג?

גיט בערל אַ שפּרונג

און מיטן צינגל אַ קלונג:

זונטיק

מאָנטיק

דינסטיק

מיטוואָך

דאָנערשטיק

פרייטיק

שבת

געטראָפן?

פערל: יאָ, קענסט שוין גיין שלאָפן.

בערל: אַ גוטע נאַכט.

בערל: אַז דו וועסט מיך טרעפן מאָרגן אין דער פרי, וואָס וועסטו זאָגן?

פערל: אַ גוט מאָרגן.

בערל: אַ גוט מאָרגן, אַ גוט יאָר. און אַז דו וועסט מיך טרעפן אין אָוונט, וואָס וועסטו מיר זאָגן?

פערל: אַ גוטן אָוונט, בערל.

בערל: אַ גוטן אָוונט, אַ גוט יאָר, פערל. און וואָס וועסטו זאָגן, ווען דו וועסט אַוועקגיין?

פערל: אַ גוטע נאַכט, בערל.

בערל: אַ גוטע נאַכט. שלאָף געזונט.

דער זייגער

דער זייגער וועקט מיך אויף
אין שול אַריין צו גיין —
אָבער ער אַליין —
בלייבט אין דער היים.

ער ציילט פון איינס ביז צוועלף,
ער קען ניט מער —
אָבער איך קען ציילן
מער ווי ער.

ביז וויפיל קענסטו ציילן?

שרייב אָן די ווערטער לעבן די ציפער:

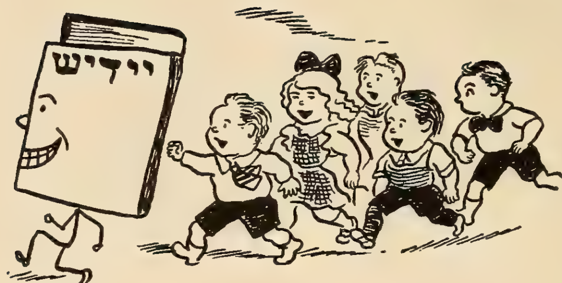
איינס. צוויי. דריי. פיר. פינף. זעקס. זיבן. אכט. ניין. צען. עלף. צוועלף. דרייצן. פערצן. פופצן. זעכצן. זיבעצן. אכצן. ניינצן. צוואנציק.

1 ______	6 ______	11 ______	16 ______
2 ______	7 ______	12 ______	17 ______
3 ______	8 ______	13 ______	18 ______
4 ______	9 ______	14 ______	19 ______
5 ______	10 ______	15 ______	20 ______

גרויס — קליין — קלענער

טיש	טישל	טישעלע	שיף	____	____
פיש	____	____	ליפּ	____	____
טיר	____	____	ליד	____	____

אין יידיש זאָגט מען:	אין ענגליש זאָגט מען:
ס'איז מיר קאַלט	I am cold
ס'איז מיר וואַרעם	I am warm
איך פאָר מיט דער שיף	I am going by boat
זי איז געוואָרן קראַנק	She became sick

דאָס ביכעלע

א

אין אַ שטוב אויף אַ טיש איז געלעגן אַ ביכל.
איז אָבער אין שטוב קיינער ניט געווען און דאָס ביכל ניט געהערט און ניט געזען.
וואָס זשע וועט עס אַזוי ליגן?
האָט דאָס געגעבן אַ מאַך — האָפּ! און פון טיש אַ שפּרונג אַראָפּ. און צום פענצטער געגעבן אַ לויף, און אַרויסגעקוקט אויפן הויף.
אויפן הויף האָט דאָס ביכל דערזען אַ סך קינדער, און אַלע זיינען געווען פאַרטאָן אין אַ שפּיל.

איז דאָך דאָס ביכל גרינג,
האָט דאָס געטאָן אַ שפּרינג

און איינס, צוויי, און דאָס ביכל איז שוין געווען אויפן הויף און זיך אַריינגעשטעלט צווישן אַלע קינדער.

ב

האָבן די קינדער אָפּגעשטעלט די שפּיל, און זיך אַרומגעשטעלט אַרום דעם נייעם גאַסט — דעם ביכל.
האָבן די קינדער געפרעגט ביי דעם ביכל:
— ווי אַזוי הייסטו?
— ווי אַזוי איך הייס? יידיש איז מיין נאָמען! — האָט דאָס ביכל געענטפערט.
האָבן זיך די קינדער איבערגעקוקט איינס מיטן

אַנדערן. און כאָטש זיי זיינען אַלע געווען יידישע קינדער האָבן זיי ניט פאַרשטאַנען וואָס דאָס ביכל מיינט, ווייל זיי האָבן קיינס ניט געקענט לייענען קיין יידיש. נאָר צווישן די קינדער איז געווען איין יינגל, אַן עלטערער, וואָס האָט יאָ פאַרשטאַנען און געקענט לייענען יידיש.

האָט דאָס יינגל, וואָס האָט געהייסן מיכל,
אַ טאַנץ געטאָן: אַך, אַ יידיש ביכל!

און דאָס יינגל האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפֿן גראָז, און אַרום אים — אין אַ ראָד אַלע קינדער, און דאָס יינגל מיכל האָט גענומען דאָס ביכל און האָט אָנגעהויבן צו לייענען די שיינע לידלעך און מעשות, וואָס זיינען אין דעם יידישן ביכל געווען אויפגעשריבן.

ג

אַז ער האָט שוין געהאַט אויסגעלייענט דאָס גאַנצע ביכל, און עס איז די קינדער שטאַרק געפעלן געוואָרן, האָבן זיי דעם יינגל געפרעגט, ווי אַזוי ער האָט זיך אויסגעלערנט לייענען יידיש, האָט זיי מיכל געענטפערט:

— איך גיי אין דער יידישער שול!

— מיר ווילן אויך גיין אין דער יידישער שול! — האָבן אַלע קינדער אַ זאָג געטאָן.

אַז דאָס ביכל האָט דערהערט, וואָס די קינדער האָבן געזאָגט, האָט דאָס געגעבן אַ זאָג צו די קינדער:

— קומט, יידישע קינדער, וועל איך אייך פירן אין דער יידישער שול.

און שיין איז געווען צו קוקן,
ווי דאָס ביכל האָט די קינדער געפירט
און אין דער יידישער שול מאַרשירט

פאַרשטייט די ווערטער:

busy — פאַרטאָן
yard — הויף
guest — גאַסט
although — כאָטש

קידער און ווידער

אַמאָל זיינען געווען צוויי ברידער
איינער האָט געהייסן קידער, דער צווייטער — ווידער.
האָט איינער עפּעס פון צווייטן געהערט,
האָט ער געזאָגט פּונקט פאַרקערט.

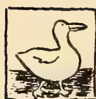
האָט קידער געזאָגט:
— ס׳איז איצט טאָג.
האָט ווידער געזאָגט:
— ס׳איז איצט נאַכט.
האָט קידער געזאָגט:
— די טיר איז אָפן.
האָט ווידער געזאָגט:
—די טיר איז פאַרמאַכט.

האָט קידער געזאָגט:
— ס׳איז קורץ.
האָט ווידער געזאָגט:
— ס׳איז לאַנג.
האָט קידער געזאָגט:
— איך בין געזונט.
האָט ווידער געזאָגט:
— איך בין קראַנק.

פ י י ג ל

6	5	4	3	2	1

פּאַס צו דעם נאָמען פון דעם פויגל צו דעם נומער
און שרייב זיי אַריין אין דיין העפט:

הון. גאַנדז. אינדיק. טויב. קאַטשקע. האָן.

די ערשטע אַמעריקאַנער פאָן

עס איז געווען אַ שיינער פרימאָרגן אין מאַי, אין יאָר 1777, אין דער שטאָט פילאַדעלפיע.

בעטסי ראָס איז געזעסן און גענייט פאַר זיך אַ קליידל. זי האָט געטראַכט פון איר מאַן, וועלכער איז געפאַלן אין שלאַכט. ער האָט געקעמפט אַז אַמעריקע זאָל ווערן אַ פריי לאַנד.

מיט אַמאָל האָט זיך דערהערט אַ קלאַפ אין טיר. בעטסי האָט אַוועקגעלייגט דאָס קליידל און איז געגאַנגען עפענען די טיר.

זי האָט זיך זייער געוואונדערט, ווען זי האָט דערזען ביי דער טיר די דריי גרויסע געסט: גענעראַל וואַשינגטאָן, קאָרנעל ראָס און ראָבערט מאָרים.

וואַשינגטאָן האָט איר געזאָגט:

— מיר זיינען געקומען זיך דורכרעדן מיט אייך וועגן אַ נייער פאָן פאַר אונדזער לאַנד. האָט איר שוין געמאַכט אַמאָל אַ פאָן?

— קיין מאָל ניט. אָבער איך וועל פּרואוון.

וואַשינגטאָן האָט איר געזאָגט, אַז יעדעס לאַנד האָט זיין פאָן, און אַז אונדזער ניי פריי לאַנד דאַרף האָבן זיין אייגענע פאָן.

וואַשינגטאָן האָט געזאָגט, אַז ער האָט געטראַכט אַז אַ פאָן פון שטערן און שטרייפן וואָלט געווען זייער שיין.

בעטסי ראָס האָט געזאָגט:

— ס׳וואָלט געווען שענער ווען די פאָן זאָל זיין אַ

לענגלעכע און אַז די שטערן זאָלן זיין מיט פינף שפּיצן.
— מיט פינף שפּיצן איז טאַקע שענער — האָט וואַשינגטאָן געזאָגט — אָבער עס וועט זיין שווערער אויסצושניידן.

בעטסי ראָס האָט גענומען אַ שערל און אַ שטיקל פּאַפּיר און געוויזן ווי מיט איין שניט האָט זי אויסגעשניטן אַ פינף-שפּיציקן שטערן.

וואַשינגטאָנען איז דאָס געפעלן און ער האָט איר געהייסן מאַכן די פאָן.

ווען וואַשינגטאָן און זיינע באַגלייטער זיינען אַוועק פון הויז, האָט זיך בעטסי ראָס גלייך גענומען צו דער אַרבעט. זי האָט געאַרבעט בייטאָג און ביינאַכט און ס'האָט לאַנג ניט גענומען, אין עטלעכע טעג אַרום איז פאַרטיק געוואָרן די פאָן — בלויע שטערן און רויטע און ווייסע שטרייפן.

דעם 4טן יולי, 1777, איז די פאָן פון שטערן און שטרייפן געוואָרן די פאָן פון די פאַראייניקטע שטאַטן.

און בעטסי ראָס האָט ליב געהאַט איר אַרבעט און געניית אַמעריקאַנער פאָנען איר גאַנץ לעבן.

שווערע ווערטער:

מיט אַמאָל — suddenly	שטרייפן — stripes
פאָן — flag	שפּיצן — points

פאַראייניקטע שטאַטן —	United States

איך — מיר

איך עס	מיר עסן.	איך פלי.	מיר ———.
איך שרייב.	מיר ———.	איך לאָף.	מיר ———.
איך לויף.	מיר ———.	איך פאָר.	מיר ———.
איך גיי.	מיר ———.	איך טאַנץ.	מיר ———.

האַרבסט

עס איז דער האַרבסט געקומען,
עס וועלקן בוים און בלום.
געלע בלעטער, זע איך,
וואַלגערן זיך אום.

עס קומט אַ ווינט, אַ קאַלטער,
פייפט אַ לידל צו,
און די געלע בלעטער
האָבן ניט קיין רו.

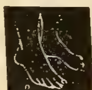
ריינקייט איז געזונט

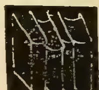
וואַש זיך דאָס
וועסטו זיין שיין.
וואַש זיך די
וועסטו זיין ריין.

שרייב איבער אין העפט.

איך וואַש זיך דאָס און די מיט
איך וויש זיך אָפּ מיט אַ און פאַרקעם די האָר מיט
אַ
איך רייניק זיך מיינע ציין מיט אַ

דאָס צעטראָגענע מיידעלע

מיידעלעך קען איך אַ סך. איינע פון זיי איז זייער אַ צעטראָגענע. ביינאַכט, אַז זי גייט שלאָפן און טוט זיך אויס, פאַרגעסט זי זיך אַמאָל און אָנשטאָט צו שטעלן די אונטערן בעט און זיך אין לייגט זי די שיכעלעך אין בעט און זיך אונטערן בעט. און אַז זי שטייט אויף און וויל אַראָפּגיין פון מאַכט זי אַ טאָעס: אָנ-שטאָט נעמען אירע פיס און אַראָפּגיין, נעמט זי דעם ברודערלס און גייט אַראָפּ.

גייענדיק אין פאַרגעסט זי אַ סך מאָל, און אָנשטאָט מיטצונעמען אין שול אַריין די העפטן מיט די נעמט זי מיט אַ מיט אַ און לאָזט איבער די העפטן מיט די אין דער היים.

איין מאָל איז זי געווען אין שול. האָט די לערערין אויסגערופן איר נאָמען, האָט זי ניט געענטפערט. זאָגט די נאָך אַ מאָל:

באַנעלע!

אָבער זי זיצט אויף איר אָרט און שווייגט.

קוקט זי די לערערין אָן און פרעגט:

— פאַרוואָס ענטפערסטו ניט?

איך האָב גאָר פאַרגעסן — זאָגט זי — אַז איך בין באַנעלע.

איין מאָל איז באַנעלע פאַרבלאָנדזשעט געוואָרן. שטייט זי אין און וויינט. פרעגט מען ביי איר:

— וואָס וויינסטו?
— איך האָב שוין פאַרגעסן — זאָגט זי.
— ווי הייסטו?
— וואַשינגטאָן עוועניו.
— וואו וואוינסטו?
— אויף דער כאַנעלע גאַס, נומער 645.
— ווי הייסט דיין טאַטע?
— רחל.
— דיין מאַמע?
— משה.

ווען מען האָט כאַנעלען געבראַכט אַהיים, האָט דער טאַטע מיט דער מאַמע זי געפרעגט, וואו זי איז געווען, האָט זי געזאָגט, אַז די גאַס איז פאַרבלאָנדזשעט געוואָרן און פאַרגעסן ווי זי הייסט, האָט זי זי אָפּגעפירט צוריק אַהיים.

אָט אַזאַ מיידעלע איז כאַנעלע.

מאַך פון איינס — אַ סך

העפט — העפטן	בער — בערן
טיש — ______	שער — ______
שטול — ______	מער — ______
בעט — ______	טייך — ______

דער און די

דער טאַטע	—— זיידע	די מאַמע	— באָבע
—— ברודער	—— פעטער	— שוועסטער	— מומע

ברויט

ווײַל דער בעקער נעמען באַקן
פאַר די קינדער ברויט געשמאַקן,

מוז ער שנעל צום מילנער לויפן,
אַז ער זאָל אים מעל פאַרקויפן.

קראַצט דער מילנער זיך אין אויער:
ווייץ און קאָרן האָט דער פויער.

זאָגט דער פויער: ווייץ און קאָרן,
זיינען ערשט פאַרזייט געוואָרן.

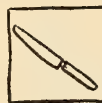
מוז ער בײַ די וואָלקנס פרעגן,
צי וועט גיין אַ שטאַרקער רעגן.

קומט אַ ווינט אַ ווילד געשווינטער,
הערט מ׳דאַרף דאָס ברויט פאַר קינדער.

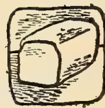
ברענגט ער וואָלקנס, גיסן שלאַקסן
און דאָס ברויט הויבט אָן צו וואַקסן.

**פאַס צו דעם נאָמען פון דער זאַך צו דעם נומער
און שרייב זיי אַרײַן אין דײַן העפט:**

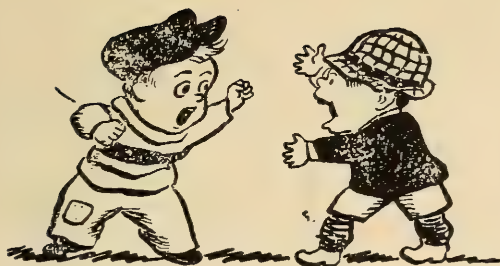
לעפל. גאָפל. ברויט. מילך. מעסער. טעלער. שיסל. טעפל. שאָל.

1 2 3 4 5

6 7 8 9

קידער און ווידער

אַז קידער זאָגט: ביליק
זאָגט ווידער: טייער.
אַז קידער זאָגט: וואַסער.
זאָגט ווידער: פייער.

אַז קידער זאָגט: הויך.
זאָגט ווידער: שטיל.
אַז קידער זאָגט: ווייניק.
זאָגט ווידער: פיל.

אַז קידער זאָגט: פינצטער.
זאָגט ווידער: ליכטיק.
אַז קידער זאָגט: שמוציק.
זאָגט ווידער: ציכטיק.

ווער איז ווער?

8	7	6	5	4	3	2	1

פאַס צו דעם נאָמען פון דער זאַך צו דעם נומער
און שרייב זיי אַריין אין דיין העפט:
בער. קו. קאַץ. אָקס. העלפאַנט. מויז. הונט. פערד.

קלאַפּט דאָס פּייקל

קלאַפּט דאָס פּייקל, קלאַפּט דאָס פּייקל,
קלאַפּן הענטלעך צו.
קלאַפּט דאָס פּייקל, קלאַפּט דאָס פּייקל,
קלאַפּן מיילעכלעך צו.

טאַנצן קינדער אין קאַראַהאָד,
טאַנצט די וועלט אַרום.
פאַלן קינדער אין קאַראַהאָד,
פאַלט די וועלט אויך אום.

קלאַפּט דאָס פּייקל, קלאַפּט דאָס פּייקל,
קלאַפּן הענטלעך צו .
קלאַפּט דאָס פּייקל, קלאַפּט דאָס פּייקל,
קלאַפּן מיילעכלעך צו.

איך — דו

איך שרייב.	דו שרייבסט.	איך זיץ.	דו ______.
איך עס.	דו ______.	איך וואַש.	דו ______.
איך שלאָף.	דו ______.	איך לייען.	דו ______.
איך לאַך.	דו ______.	איך צייל.	דו ______.
איך שפּרינג.	דו ______.	איך שפּיל.	דו ______.

מאַך פון איינס — אַ סך

פוס — פיס	נוס — ניס
שוך — ______	נאָז — ______
בוך — ______	מויז — ______
צאָן — ______	הונט — ______

צום זיידן אויף לאַטקעס

א

— היינט, זונעלע, וועסטו גיין פרי שלאָפן, ווייל מאָרגן איז דאָס דריטע ליכטל, וועלן מיר גיין צום זיידן אויף לאַטקעס.

איז ווי יינגעלע-רינגעלע האָט דערהערט, אַז מאָרגן איז דאָס דריטע ליכטל, און מען וועט ווידער גיין צום זיידן אויף לאַטקעס, האָט ער זיך צעטאַנצט און צעשפּרונגען און צעזונגען:

— מאַמע, מאַמע, מאַמינקע!
חנה, חנה, חנוכה!
לאַדע, לאַדע, לאַטקעס
עסן מיר מיט שמאַלץ,
דרייען מיר דאָס דריידל,
דרייט זיך מיט דעם אַלץ.
דאָס דריידל איז פון בליי,
חנוכה איז פריי!

און יינגעלע-רינגעלע האָט געזאָגט „אַ גוטע נאַכט" דער מאַמען און „אַ גוטע נאַכט" דעם טאַטן און איז אַוועק שלאָפן.

ב

שלאָפט ער אַזוי און שלאָפט, דערמאָנט ער זיך, אַז ער דאַרף גיין אויף יענער זייט טייך צום מלך אין פּאַלאַץ. גייט ער אַזוי און גייט, ערשט עס קומט אים אַנטקעגן דער זיידע. פרעגט אים דער זיידע:

— וואוהין גייסטו?

ענטפערט יינגעלע־רינגעלע:

— איך גיי צום מלך אין פּאַלאַץ.

און דאָס יינגעלע מיטן רינגעלע וויל אַוועקגיין. לאָזט אים דער זיידע ניט גיין און זאָגט צו אים:

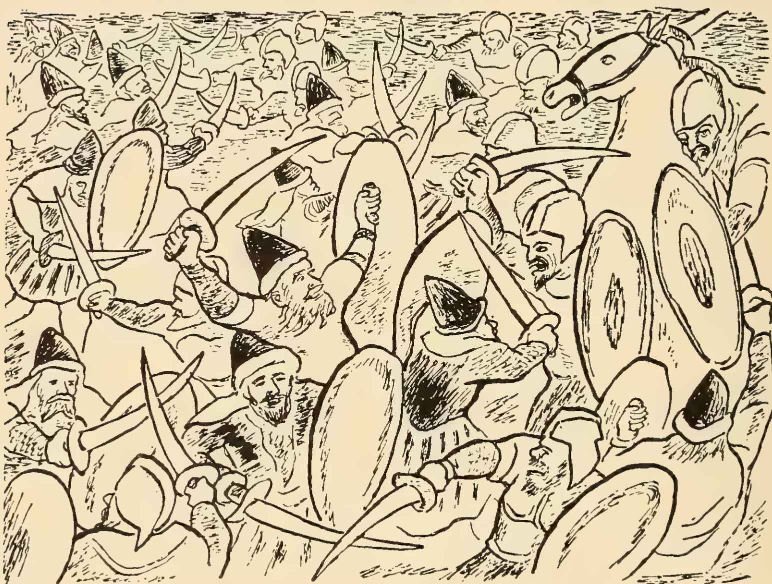
— וואַרט נאָר, איך וועל דיר פריער דערציילן אַ מעשה מיט אַ מלך, וועסטו זען, אַז מיט אַ מלך איז גאָר ניט פריילעך.

ג

און דער זיידע האָט גענומען דערציילן די מעשה:

— אַמאָל איז געווען אַ מלך. איז ער געווען אַ בייזער און אַ שלעכטער. האָט ער אַלע יידן געהרגעט און געשלאָגן, אַז מער האָט מען שוין ניט געקענט פאַרטראָגן.

איז אויפגעשטאַנען איינער, אַ הויכער און אַ שיינער, און האָט געזאָגט צו אַלעמען: „לאָמיר גיין שלאָגן דעם מלך, און ער וועט

שוין מער אונדז ניט שלאָגן!" האָבן אַלע געזאָגט: „לאָמיר גיין, לאָמיר גיין!" און זיי זיינען אַוועק שלאָגן דעם מלך. אָבער דער

מלך האָט געהאַט אַ סך סאָלדאַטן מיט האַרמאַטן. איז געוואָרן אַ רויסע מלחמה צווישן דעם מלכס סאָלדאַטן און די יידן, און מען האָט זיך אַזוי לאַנג געשלאָגן, ביז די יידן האָבן געוואונען און דער מלך איז אַנטלאָפן און מען האָט אים דערנאָך אַ טויטן געפונען. האָבן די יידן זיך געפרייט, וואָס זיי זיינען פטור געוואָרן פון אַזאַ שלעכטן מלך און זיי האָבן געמאַכט אַ יום־טוב חנוכה און אָנגעצונדן ליכטלעך, און עס איז געווען פריילעך אָן דעם מלך. . . .

אַט אַזוי האָט דער זיידע דערציילט, און יינגעלע־רינגעלע איז געשטאַנען און האָט געהערט. און אַז דער זיידע האָט געענדיקט דערציילן, האָט ער געזאָגט צו יינגעלע־רינגעלע:

— זעסט, וואָס עס איז אַמאָל געווען פאַר אַ מעשה מיט אַ מלך? און איצט קום צו מיר אויף לאַטקעס, און איך וועל דיר געבן אַ דריידל אויך.

האָט געזאָגט יינגעלע־רינגעלע:

— גוט, זיידע. איך וועל גיין מיט דיר.

שווערע ווערטער:

לאַטקעס — pancakes	מלך — king
צינדט — lights	בליי — lead
דריידל — top	פּאַלאַץ — palace

גרויס — קליין — קלענער

מויז	מייזל	מייזעלע	בוך	——	——
אויג	——	——	הונט	——	——
פויק	——	——	בלום	——	——

קידער און ווידער

אַז קידער זאָגט : טאָג,
זאָגט ווידער : נאַכט.
אַז קידער זאָגט : שלאָפט,
זאָגט ווידער : ————.

אַז קידער זאָגט : אָרעם,
זאָגט ווידער : רייך.
אַז קידער זאָגט : קרום,
זאָגט ווידער : ————.

אַז קידער זאָגט : לאַנגזאַם,
זאָגט ווידער : שנעל.
אַז קידער זאָגט : טונקל,
זאָגט ווידער : ————.

אַז קידער זאָגט : גרינג,
זאָגט ווידער : שווער.
אַז קידער זאָגט : ווייניקער,
זאָגט ווידער : ————.

(שטעל אַריין : העל, מער, וואַכט, גלייך.)

איך — ער

איך עס.	ער עסט	איך לייען.	ער ————
איך שרייב.	ער ————	איך לויף.	ער ————
איך שפּיל.	ער ————	איך פאָר.	ער ————
איך זיץ.	ער ————	איך לערן.	ער ————
איך פאַל.	ער ————	איך שלאָף.	ער ————
איך שטיי.	ער ————	איך קוק.	ער ————

משה גיך

א

פאַראַן ביי אונדז אין שול אַ יינגל משה, רופט מען אים ניט גלאַט משה, נאָר: משה גיך, משה ווינט, משה עקספּרעס.

פאַר וואָס? ווייל ער איילט זיך און לויפט שטענדיק אַרום פאַר־יאָגט און פאַרהאַוועט און האָט קיין מאָל נישט קיין צייט.

משה איז טאַקע אַ גיכער, משה איז טאַקע אַ ווינט; ער רעדט גיך, עסט גיך, לייענט גיך, שלאָפט גיך.

איין מאָל שטייט משה אויף זייער פרי. פרעגט מען אים:

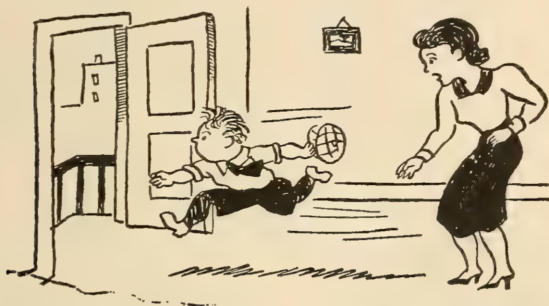
— וואָס אַזוי פרי?

— איך איל זיך, איך וויל ניט פאַרשפּעטיקן אין שול.

משה טוט זיך אָן גיך־גיך און פאַרבייט די שיך. טוט אָן דעם רעכטן שוך אויפן לינקן פוס, דעם לינקן שוך אויף דעם רעכטן פוס, דאָס רעקל אויף דער לינקער זייט.

— משה — זאָגט די מאַמע — זע נאָר ווי אַזוי דו האָסט אָנגעטאָן די שיך.

— לאָז שוין זיין היינט אַזוי — זאָגט ער — איך איל זיך...

פאַרשטייט זיך, אַז די מאַמע לאָזט אים נישט אָפּ און ער מוז איבערבייטן די שיך און איבערדרייען דאָס רעקל. בייזערט ער זיך און שרייט:

— כ׳וועל שוין היינט פאַרשפּעטיקן אין שול...

מיטן וואַשן איז ווידער דאָס זעלבע: משה טוט אַ נעץ איין אייג באַק און זאָגט:

— שוין אָפּגעוואַשן.

— ווען וועסטו וואַשן די אַנדערע באַק? — פרעגט אים די מאַמע.

— שפּעטער. איך האָב קיין צייט ניט...

משה מוז זיך גוט אַרומוואַשן און אויך זיך רייניקן די ציין, אָפּפּוצן די קליידער, די שיך און ער אײַלט זיך און זאָגט:

— מאַמע, אפשר וועט זיין גענוג אָפּצופּוצן דערווייל איין שוך?

— און מיטן צווייטן וואָס וועט זיין?

— דעם צווייטן וועל איך אָפּפּוצן מאָרגן.

די מאַמע לאַכט:

— מאָרגן וועסטו פּוצן נאָך אַמאָל...

ב

האָט די מאַמע פון אים גרויסע צרות. איין מאָל זאָגט זי אים:

— משה, גיי ברענג מיר פון שפּייז־קרעמל 3 פונט צוקער.

הערט נישט משה מער ווי דאָס ערשטע וואָרט, כאַפּט די פּיס אין די הענט אַריין און לויפט.

די מאַמע שרייט אים נאָך:

— משה! משה ווינט!

אָבער משה איז שוין נישטאָ. משה איז שוין אויף דער גאַס.

גייט נישט דורך קיין צוויי מינוט און ער איז דאָ צוריק:

— מאַמע, נאָך וואָס האָסטו מיך געשיקט?

— כ'האָב דיך געשיקט נאָך צוקער...

די מאַמע וויל אים זאָגן וויפיל צוקער, אָבער משה איז שוין ווידער נישטאָ.

אוודאי גייט נישט פאַרביי קיין מינוט און משה איז דאָ צוריק מיט ליידיקן:

— וויפיל פונט צוקער?

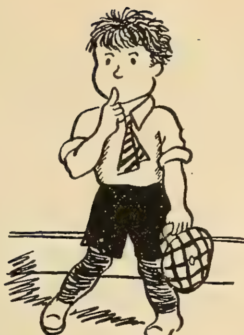
ג

די מאַמע איז בייז:

— עס איז דאָך נישט אויסצוהאַלטן פון דיר! וואָס ביסטו געלאָפן? גיי ברענג 3 פונט צוקער...

איידער די מאַמע פאַרענדיקט אירע רייד, איז שוין משה אויף דער גאַס, און ער לויפט און כאַזערט זיך:

— 3 פונט צוקער! 3 פונט צוקער!

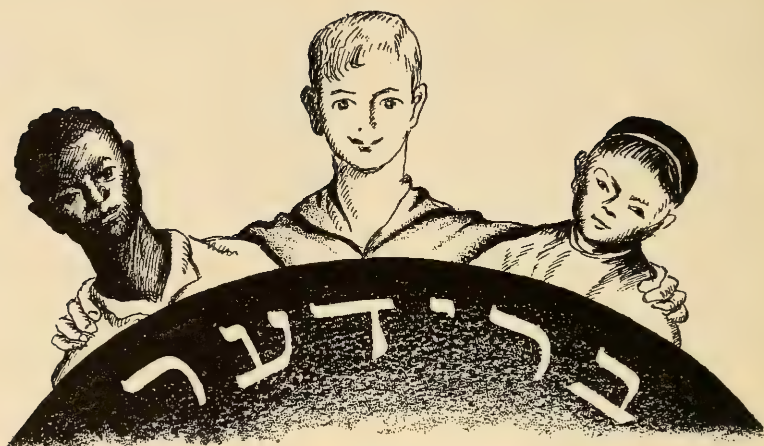

אין אַ סעקונדע אַרום — ער איז ווידער דאָ צוריק..
— און געלט ?
— נאָ דיר אַ דאָלער און ברענג . . .
משה כאַפּט דעם דאָלער און לויפט אַרויס און די מאַמע שרייט אים נאָך :
— משה ! משה !
אָבער משה איז שוין ווידער אויף דער גאַס.
אין אַ פּאָר סעקונדן אַרום, משה איז שוין ווידער דאָ.
— וואָסער צוקער ? שטיקלעך, צי געמאָלענעם ?
די מאַמע זעט, אַז זי וועט שוין פון דעם בחור נישט אַרויסקריכן, כאַפּט זי אים אָן, האַלט אים צו פעסט און זאָגט :
— ברענג מיר 3 פונט געמאָלענעם צוקער פאַר דרייסיק סענט, גיב אַ דאָלער און נעם זיבעציק סענט רעשט, פאַרשטאַנען ?
— יאָ — זאָגט משה און וויל שוין לויפן, אָבער די מאַמע האַלט אים פעסט.
— זאָג מיר איבער, וואָס האָב איך דיך געהייסן קויפן ?
— האָסט מיך געהייסן קויפן אַ דאָלער פאַר זיבעציק סענט און נעמען 3 פונט געמאָלענעם צוקער אַ רעשט...
— משה גיך ! משה ווינט ! — זאָגט די מאַמע — 3 פונט געמאָלענער צוקער פאַר דרייסיק סענט און זיבעציק סענט רעשט.
— קויפן דרייסיק געמאָלענע סענט פאַר אַ דאָלער און נעמען זיבעציק פונט צוקער רעשט -- זאָגט משה.
אָט אַזאַ מענטש איז משה גיך.

שווערע ווערטער :

פאַרהאָוועט און פאַריאָגט — very busy
סטראַשעט — threatens, warns

איבערבייטן — to change
שפּייז-קרעמל — grocery
בחור — boy
רעשט — change

י. ל. פרץ

ווייסע, ברוינע, שוואַרצע, געלע,
מישט די פאַרבן אויס צוזאַמען.
אַלע מענטשן זיינען ברידער,
פון איין טאַטן, פון איין מאַמען.

אַלע מענטשן זיינען ברידער,
ווייסע, ברוינע, שוואַרצע, געלע.
אַנדערש זיינען נאָר די פאַרבן,
די נאַטור איז דאָך די זעלבע.

אַלע מענטשן זיינען ברידער,
געלע, ברוינע, שוואַרצע, ווייסע.
פעלקער, ראַסן און קלימאַטן —
ס׳איז אַן אויסגעטראַכטע מעשה.

איינצאָל - מערצאָל

מאַך פון איינס — אַ סך

בילד — בילדער	שטוב — שטיבער
פעלד — ________	ברודער— ________
וואַלד — ________	מאַן — ________
בוים — ________	לאַנד — ________
קינד — ________	מויל — ________

קידער און ווידער

אַז קידער זאָגט — יאָ,
זאָגט ווידער — ניין.
אַז קידער זאָגט — גרויס,
זאָגט ווידער — ———.

אַז קידער זאָגט — אַלט,
זאָגט ווידער — ניי.
אַז קידער זאָגט — שוואַרץ,
זאָגט ווידער — ———.

אַז קידער זאָגט — אפשר,
זאָגט ווידער — זיכער.
אַז קידער זאָגט — לאַנגזאַם,
זאָגט ווידער — ———.

אַז קידער זאָגט — שלאָפן,
זאָגט ווידער — וואַכן.
אַז קידער זאָגט — וויינען,
זאָגט ווידער — ———.

(שטעל אַריין: לאַכן, גיכער, קליין, ווייס.)

אַ רעטעניש

גלאַט ווי סאַמעט,
ווייס ווי שניי.
מען קוקט זיך איין —
זעט מען צוויי.

אַ שפּיגל

איצט — פריער

(שרייב אַריין „בין")

איך גיי. איך בין געגאַנגען.
איך זיץ. איך — געזעסן.
איך שטיי. איך — געשטאַנען
איך פאָר. איך — געפאָרן.
איך פלי. איך — געפלויגן
איך קום. איך — געקומען
איך לויף. איך — געלאָפן.
איך פאַל. איך — געפאַלן.

ס׳אַ ליגן, ס׳אַן אמת

אַמאָל איז געווען אַ קייסער, האָט ער געלאָזט וויסן איבערן גאַנצן לאַנד, אַז ווער ס׳וועט קומען און אים דערציילן אַ זאַך, אַז ער זאָל אויסשרייען: ס׳אַ ליגן — דעם גיט ער אַוועק אַ האַלבע מלוכה.

קומט צו גיין אַ יונגער פּאַסטעך.

— וואָס ווילסטו עפּעס זאָגן גוטס? — פרעגט ביי אים דער קייסער.

ענטפערט דער פּאַסטעך:

— גאָרנישט, גלאַט אַזוי! ביי מיר איז געווען אַ זיידע, האָט ער געהאַט אַזאַ לאַנגע בייטש, אַז אַלע מאָל, ווען ער פלעג זי אויפהויבן ביים טרייבן די שאָף, פלעג ער פאַרטשעפּען די שטערן אויפן הימל און זיי איבערמישן צווישן זיך.

— טאַקע גאָרנישט שלעכט — האָט אים דער קייסער געענטפערט — ביי מיין זיידן איז געווען אַ ליולקע, פלעג ער צו איר פאַרשפּאָרן שוועבעלעך, ווייל די ליולקע איז געווען אַזוי לאַנג, אַז דער זיידע פלעג זי פאַררויכערן ביי דער זון.

זעט דער פּאַסטעך, אַז ס׳וועט שוין גאָרנישט זיין, גייט ער אַוועק מיט גאָרניט.

אויף מאָרגן קומט צו לויפן אַ שניידער, דאַר און קוואַר. אַ פאַר־סאָפּעטער, ווי נאָך אַ שווערער אַרבעט, און האָט גלייך גענומען דער־ציילן:

— אַנטשולדיק, קייסער, וואָס איך האָב פאַרשפּעטיקט. איך האָב נאָך נעכטן געוואָלט קומען, האָט אָבער אויסגעבראָכן אַ שטורעם און דער הימל איז צעריסן געוואָרן פון די בליצן, און אַז מע האָט מיך

גערופן, האָב איך נישט געקאָנט אָפּזאָגן און געמוזט דאָרטן שטיין דעם גאַנצן טאָג און פאַרנייען די שפּאַלטן.

— דאָס איז זייער פיין פון דיין זייט — האָט אים דער קייסער גלייך אויפן אָרט געענטפערט — נאָר, אַז דו האָסט שוין יאָ געניט, האָסטו געמעגט נייען בעסער אַ ביסל, וואָרעם אָט־אָ קאָפּעט אין דרויסן. אַ סימן, אַז ס׳זיינען נאָך געבליבן לעכער.

זעט דער שניידער, אַז ס׳וועט שוין גאָרנישט זיין, גייט ער אַוועק מיט גאָרניט.

אין אַ קורצער צייט אַרום קומט צו גיין צום קייסער אַ פּויער מיט אַ ליידיק זעקל אונטערן אָרעם.

— וואָס ווילסטו עפּעס זאָגן גוטס ? — פרעגט דער קייסער.

— איך — ענטפערט דער פּויער — בין געקומען ביי דיר איינמאָנען דאָס זעקל גאָלד, וואָס דו האָסט ביי מיר געליען.

— ווער ? איך ? — האָט זיך דער קייסער מיט אַ מאָל צעשריען — ס׳אַ ליגן ! ! ! איך האָב ביי דיר קיין מאָל קיין שום זאַכן נישט געליען.

— ס׳אַ ליגן ? . . . — האָט דער פּויער געענטפערט — טאָ, דערלאַנג אַהער אַ האַלבע מלוכה.

דאָ האָט דער קייסער פאַרשטאַנען, וואָס ער האָט אָפּגעטאָן, האָט ער גענומען גלעטן דעם פּויער און שמייכלען צו אים, ווי אַ שולדיקער :

— אוי, אוי, ליבינקער, טייערינקער, אַנטשולדיק מיר, כ׳האָב גאָר פאַרגעסן ! ס׳אַן אמת, ס׳אַן אמת . . .

— ס׳אַן אמת ? — זאָגט דער פּויער — טאָ גיב טאַקע אַהער דאָס זעקל גאָלד.

שווערע ווערטער :

קייסער — king
מלוכה — kingdom
פּאַסטעך — shepherd
בייטש — whip
שאָף — sheep
שטערן — stars
שוועבעלעך — matches
דאַר און קוואַר — very thin
בליצן — lightnings
ליידיק — empty

העברייאישע ווערטער

אפשר מען לייענט עפשער, אָבער מען שרייבט
שבת מען לייענט שאַבעס, אָבער מען שרייבט
משה מען לייענט מוישע, אָבער מען שרייבט
אמת מען לייענט עמעס, אָבער מען שרייבט

די זון האָט פאַרשלאָפן

ס'האָט די זון, די ליבע זון,
אַ ביסעלע פאַרשלאָפן היינט.
ווײ, וואָס דאָרט האָט זיך געטאָן! —
ס'האָט דער הימל זיך צעוויינט.

ס'האָבן ווינטן זיך צעיאָמערט,
רעגנס האָבן זיך צעשפּריצט.
ס'האָב דונערס זיך צעדונערט,
ס'האָבן בליצן זיך צעבליצט.

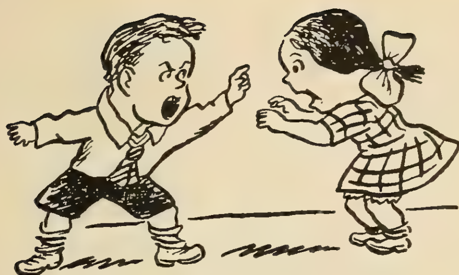
ס'האָבן כוואַליעס זיך צעהוליעט,
זיך צעשפּריצט מיט ווייסן שוים.
ס'האָבן פייגל זיך געטוליעט,
אין די נעסטן, אויפן בוים.

ס'האָט זיך אַלץ אַ ריר געטאָן.
אַ קליייניקייט, וואָס ס'האָט געטראָפן!
ס'האָט די זון, די ליבע זון,
אַ ביסעלע זיך היינט פאַרשלאָפן...

שווערע ווערטער:

צעיאָמערט — צעוויינט
דונערס — thunders

צעהוליעט — געוואָרן פריילעך
שוים — foam

פערל און בערל

פערל: בערל, ווען עסטו?
בערל: ווען איך בין הונגעריק.
פערל: וואָס עסטו?
בערל: וואָס מען גיט מיר.
פערל: וואָס גיט מען דיר?
בערל: אַלערליי זאַכן, פון וואָס מען קען נאָר עסן מאַכן: ברויט, פוטער, פיש, פליייש, זופ, מילך, עפּל, באַרן, צוקער, זאַלץ, פלוימען, בעבלעך, מערן, קאַרטאָפל, בוריקעס, אַרבעס און ציבעלעס.
פערל: און אייז-קרים האָסטו פיינט?
בערל: יאָ, צו עסן מאָרגן, ווען איך קען עס עסן היינט.
פערל: און ווען טרינקסטו?
בערל: ווען איך בין דאָרשטיק.
פערל: און ווען דו ביסט דאָרשטיק, וואָס טרינקסטו?
בערל: וואָס מען גיט מיר.
פערל: וואָס גיט מען דיר?
בערל: ווי אַמאָל! אַמאָל מילך, אַמאָל וואַסער, אַמאָל טיי, אַמאָל קאַקאָ. ביר האָב איך פיינט, ווייל ס'איז ביטער און וויין — ווייל ס'איז שטאַרק.
פערל: און אייז-קרים סאָדע איז שלעכט?
בערל: זייער שלעכט — אַז מען גיט ניט...

דער זאַטער גלויבט ניט דעם הונגעריקן

טאָני און זיין הונט

טאָני איז אַ קליין איטאַליעניש יינגל. ער האָט אַ סך ברידערלעך און שוועסטערלעך. זיי לויפן אַרום אָפּ־געריסענע און הונגעריקע.

טאָני האָט אַ קליין הינטל. ווען ער איז הונגעריק, נעמט ער דאָס הינטל אויף די הענט און רעדט צו אים, ווי צו אַ חבר:

— זעסט, מיר הונגערן.

איינמאָל הערט טאָני, ווי די מאַמע זאָגט צום טאַטן:

— כ׳האָב אויף קיין ברויט נישט אויף מאָרגן.

טאָני האָט עפּעס פאַרטראַכט:

ער וועט אַרויס אין גאַס און פאַרקויפן זיין הינטל. פאַרן געלט וועט די מאַמע קויפן ברויט.

ער רופט צו דאָס הינטל, לייגט אַוועק זיינע פאָדערשטע פיסלעך צו זיך אויף די אַקסלען און פרעגט:

— וועסט קאָנען זיין אָן מיר, זאָג?

דאָס הינטל לעקט מיט דער צונג טאָנים פּנים.

טאָני באַהאַלט דאָס הינטל אונטערן רעקל און גייט שטיל אַרויס אין דרויסן.

אין גאַס איז געווען קאַלט. טאָני האָט דערזען אַ פרוי, האָט ער צו איר געזאָגט:

— קויפט אַ הינטעלע. אַ טייער הינטעלע.

— וויפיל ווילסטו פאַרן הינטעלע?

— 50 סענט — האָט טאָני געענטפערט.

די פרוי האָט געקויפט דאָס הינטעלע.

טאָני איז געלאָפן אַהיים. ער האָט ניט געקאָנט זען, ווי דאָס הינטל האָט זיך געריסן פון דער פרויס הענט.

ער איז געקומען אַהיים און געגעבן דער מאַמען די 50 סענט.

— וואו האָסטו גענומען דאָס געלט?

— איך האָב פאַרקויפט מיין הינטל.

אין טאָנים אויגן זיינען געשטאַנען טרערן.

די נאַכט איז טאָני ניט געשלאָפן. טאָנים הינטל איז אויך ניט געשלאָפן. די פרוי האָט אים געגעבן עסן. דאָס

הינטל האָט זיך ניט צוגערירט. ס׳איז געשטאַנען לעבן דער פאַרמאַכטער טיר און געדראַפּעט מיט די פּיסלעך.

די פרוי האָט באַשלאָסן, זי וועט לאָזן דאָס הינטל גיין. זי האָט געעפנט די טיר. דאָס הינטל האָט זיך אַ ריס געטאָן אין דרויסן אַרויס.

לויפט דאָס הינטל איבער די גאַסן און לויפט ביז טאָניס הויז. צוגעקומען צו דער טיר, נעמט עס האַווקען און דראַפּען מיט די פיס.

טאָני איז אַראָפּ פון בעט און געעפנט די טיר. דאָס הינטל איז אַריינגעלאָפן אין שטוב, און אַרויפגעשפּרונגען אויף טאָנין און האָט גענומען לעקן זיין פּנים און זיינע הענט.

שווערע ווערטער:

געדראַפּעט — scratched	אַקסלען — shoulders

מיין חבר

מיין הונט און איך
חברים צוויי.
ער גייט מיר נאָך
וואוהין איך גיי.

ער שפּרינגט אויף מיר
און וואַרפט מיך אום.
ער בילט אויף מיר
און רופט מיך: קום!

ער רייסט מיין האַנט,
עס טוט מיר וויי.
מיין הונט און איך
חברים צוויי.

קידער און ווידער

אַז קידער זאָגט: מיאוס,
זאָגט ווידער: שיין.
אַז קידער זאָגט: גרויס,
זאָגט ווידער: ————.

אַז קידער זאָגט: ס'אַ פרייד,
זאָגט ווידער: ס'אַ טרויער.
אַז קידער זאָגט: ס'איז זיס,
זאָגט ווידער: ס'איז ————.

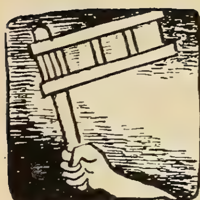
אַז קידער זאָגט: ס'אַ טומל,
זאָגט ווידער: ס'איז שטיל.
אַז קידער זאָגט: ס'איז וואַרעם,
זאָגט ווידער: ס'איז ————.

אַז קידער זאָגט: יונג,
זאָגט ווידער: אַלט.
אַז קידער זאָגט: הייס,
זאָגט ווידער: ————.

אין יידיש זאָגט מען:	אין ענגליש זאָגט מען:
איך גיי אין דער יידישער שול	I attend the Jewish school
איך פאָר קיין באָסטאָן	I'm going to Boston
וואַרט אויף דער מאַמען	Wait for mother
איך זוך דעם לערער	I'm looking for the teacher

דער — די — דאָס

—— פענצטער	—— הויז	—— בילד
—— דיל	—— לאָמפּ	—— בעט
—— סטעליע	—— שפּיגל	—— שאַפע

פּורים
צו דער
סעודה

אויף פּורים האָט דער זיידע געבראַכט אַ גראַגער דעם ייִנגעלע מיטן רינגעלע און ער האָט צו אים אַזוי געזאָגט:

— זע, אַז דער שלעכטער המן זאָל פֿון דיר ניט אַרויס מיט גאַנצע ביינער. גיב אים ווי ער איז ווערט!

— זאָרג זיך ניט, זיידע! — האָט ייִנגעלע-רינגעלע געענטפערט — ער וועט שוין ביי מיר קריגן!

און דערווייל איז ייִנגעלע-רינגעלע געגאַנגען שלאָפֿן.

ייִנגעלע-רינגעלע ווייס אָבער ניט קיין רו אויך אין שלאָף. עפּעס מוז זיך אים חלומען. חלומט זיך אים, ווי ער גייט אַלץ צום מלך אין פּאַלאַץ, זען דאָרטן אַלע וואונדער.

גייט ער אַזוי און גייט, און זיין גראַגער האַלט ער שטייף אין האַנט, ער זאָל אים ניט פֿאַרלירן. ערשט אַנטקעגן קומט אָן אַן אַלטער מאַן מיט אַ לאַנגער ווייסער באָרד.

פֿרעגט ייִנגעלע-רינגעלע ביים אַלטן מאַן:

— ווער ביסטו?

ענטפֿערט דער אַלטער מאַן:

— מרדכי דער ייִד.

ווייסט שוין ייִנגעלע-רינגעלע, ווער דאָס איז, ווייל ער ווייס די גאַנצע מעשה פֿון פּורים, ווי אַזוי דער נאַרישער קעניג אחשורוש האָט איבערגעגעבן אַלע ייִדן צום שלעכטן המן, ער זאָל זיי אויס-הרגענען, נאָר מרדכי האָט געהאַט אַ שוועסטער-קינד אסתר, וועלכע איז געווען דעם קעניג אחשורושס ווייב, האָט זי שוין געזען, אַז מען זאָל די ייִדן ניט אויסהרגענען, און המנען זאָל מען אויפֿהענגען דאָרט וואו ער האָט געוואָלט הענגען דעם ייִד מרדכי. און די ייִדן האָבן געמאַכט אַ יום-טוב פּורים און ס'איז געווען זייער פֿריילעך!

אַז ייִנגעלע-רינגעלע האָט דערהערט, אַז דאָס איז מרדכי דער ייִד, האָט ער זיך אָנגערופֿן:

— אַזוי, מרדכי דער ייד ?

— יאָ, מרדכי — ענטפערט דער אַלטער.

— און וואוהין גייסטו ?

— צו דער פורים־סעודה.

האָט זיך יינגעלע־רינגעלע זייער דערפרייט און גענומען טאַנצן און שפּרינגען און זינגען :

— מרדכי דער ייד

גייט פורים צו דער סעודה.

גייען זיי ביידע. אויפן וועג פרעגט מרדכי ביי יינגעלע־רינגעלע :

— האָסט אַ גראַגער ?

זאָגט יינגעלע־רינגעלע :

— אַ פּראַגע !

און ער ווייזט אים דעם גראַגער, וואָס דער זיידע האָט אים געגעבן.

— נו, איז גוט.

גייען זיי ווייטער. אויפן וועג וויל יינגעלע־רינגעלע דערציילן מרדכין וועגן קעניג. נאָר ער גיט אַ קוק, זעט ער, אַז מרדכי איז שוין ניטאָ. וויל ער נעמען וויינען, ווייל וואָס וועט ער איצט טאָן איינער אַליין און ווי וועט ער פורים צו דער סעודה גיין אָן מרדכין ? רופט זיך אָן צו אים דאָס רינגעלע :

— וויין ניט, יינגעלע. קוק אויף די שטערן, באַלד וועט ער ווערן.

גיט יינגעלע־רינגעלע אַ קוק אויף די שטערן, ערשט עס באַווייזט זיך צוריק מרדכי, אָבער ניט ווי פריער, צופוס, נאָר רייטנדיק אויף אַ פערד, און עמעצער פירט אים, עפּעס אַזאַ שלעכטער, בייזער מענטש. וויל זיך יינגעלע־רינגעלע עפּעס דערמאָנען און ער קאָן ניט. זאָגט ער צום בייזן מענטשן :

— איך האָב דיך אַמאָל וואו געזען, נאָר איך געדענק ניט דיין נאָמען.

ענטפערט דער בייזער מענטש :

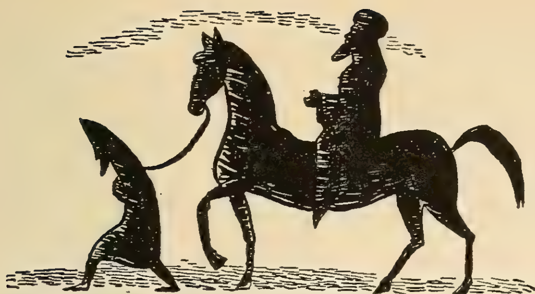
— פרעג ניט מיין נאָמען,

מיין נאָמען איז המן !

האָט יינגעלע־רינגעלע גענומען טאַנצן און שפּרינגען און זינגען :

המן דער שלעכטער ליגט אין דרערד,

און מרדכי דער גוטער רייט אויפן פערד !

און גלייך האָבן זיך באַוויזן אַ סך קינדער מיט גראַגערס און המן־קלאַפּערס און האָבן אויך געהאָלפן זינגען:

המן דער שלעכטער ליגט אין דרערד,
מרדכי דער גוטער רייט אויפן פערד!

און זיי האָבן אַלע געגראַגערט מיט די גראַגערס און געקלאַפּט מיט די המן־קלאַפּערס, אַזוי לאַנג ביז המן איז פון דעם טומל מיט די קלעפּ געפאַלן אַ טויטער.

האָבן אַלע קינדער זיך אַרויפגעכאַפּט צו מרדכין אויפן פערד, און דאָס פערד האָט גענומען לויפן גאַלאָפּ האָפּ־האָפּ, און איז געלאָפן און געלאָפן, ביז עס האָט זיי אַלעמען געבראַכט צו אַ גרויסן, שיינעם פּאַלאַץ.

— נו, קינדער, — האָט זיך מרדכי אָנגערופן צו זיי — קריכט איצט אַרונטער פון פערד און לאָמיר אַריין צו אסתר די מלכה אין פּאַלאַץ און עסן דאָרטן די סעודה!

זיינען זיי אַלע אַריין אין פּאַלאַץ. ווי נאָר די קעניגין אסתר האָט דערזען די קינדער און יינגעלע־רינגעלע, מיט איר שוועסטער־קינד מרדכי, האָט זי זיך זייער דערפרייט און זי האָט צו זיי געזאָגט:

— ליב אייער קומען! אַ גוטן יום־טוב אייך, ליבע קינדערלעך! זעצט זיך, ליבע קינדער, ביי די טישן, עסט און טרינקט, זייט פריילעך און זינגט.

און אַלע קינדער און יינגעלע־רינגעלע האָבן גוט פאַרבראַכט די גאַנצע נאַכט. און ווען עס איז טאָג געוואָרן האָט זיך יינגעלע־רינגעלע אויפגעכאַפּט.

שווערע ווערטער:

גראַגער — rattle
מלכה — queen
סעודה — party
שוועסטער־קינד — cousin

קלוגע ענטפערס

אַ קעניג האָט אַמאָל אַרויסגעגעבן אַ באַפעל, אַז קיינער זאָל ניט אַרויסגיין אין גאַס נאָך צוועלף אַזייגער ביינאַכט. ווער עס וועט ניט פאָלגן, וועט באַשטראָפט ווערן.

סאָלדאַטן זיינען אַרומגעגאַנגען איבער די גאַסן און אָפּגעשטעלט אַלע מענטשן, וואָס גייען אַרום שפּעט ביינאַכט.

איין נאַכט האָבן די סאָלדאַטן אָפּגעשטעלט דריי מענטשן.

— שטייט! — האָבן די סאָלדאַטן געזאָגט. — ווער זייט איר?

האָט איינער געזאָגט:

— דער קעניג קען ניט אויסקומען אָן מיר. ווען איך בין מיט אים, זיצט ער ערנסט אויפן שטול און בויגט איין זיין קאָפּ, ווען איך הייס אים.

דער צווייטער האָט געזאָגט:

— ווען ניט איך, וואָלטן דער קעניג און אַלע רייכע לייט פאַרפראָרן געוואָרן פון קעלט. זיי וואָלטן ניט געקענט אַרויסגיין פון הויז.

און דער דריטער האָט געזאָגט:

— ווען ניט איך, וואָלטן דער קעניג און זיינע מיניסטאָרן ניט געקענט אַרומגיין.

די סאָלדאַטן האָבן מורא געהאַט צו באַשטראָפן אַזעלכע וויכטיקע מענטשן און האָבן זיי געבראַכט אין פּאַלאַץ.

דאָרטן האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז איינער איז אַ שערער, דער צווייטער — אַ שניידער און דער דריטער — אַ שוסטער.

ער — דו — זי

ער וואוינט	דו וואוינסט	זי וואוינט
ער זאָגט	דו ________	זי ________
ער טראָגט	דו ________	זי ________
ער קעמט	דו ________	זי ________
ער לייענט	דו ________	זי ________
ער באַקט	דו ________	זי ________
ער קוקט	דו ________	זי ________

פרילינג

עס ציען זיך, ציען
פון הימל און פאַלן
ווי גאָלדענע פעדים —
די וואַרעמע שטראַלן.

עס בליען די ביימער,
עס שפּראָצן די בלומען,
צו אונדז איז דער פרילינג,
דער פרילינג געקומען!

איצט — פריער

איך שרייב.	איך האָב געשריבן.	איך ניי.	איך —— ——
איך לייען.	איך —— ——.	איך קוק.	איך —— ——
איך טרינק.	איך —— ——.	איך ריים.	איך —— ——
איך דערצייל.	איך —— ——.	איך צייל.	איך —— ——

שווערע ווערטער:

מען לייענט טאָעס, אָבער מען שרייבט **טעות**
מען לייענט שאָכן, אָבער מען שרייבט **שכן**
מען לייענט מיסטאָמע, אָבער מען שרייבט **מסתמא**
מען לייענט אַוואַדע, אָבער מען שרייבט **אַוודאי**
מען לייענט קאָל, אָבער מען שרייבט **קול**

פּסח צום סדר

דאָס ייִנגעלע מיטן רינגעלע איז פּסח צום סדר געווען ביי זיין זיידן און האָט געהערט די מעשׂה ווי די ייִדן זיינען געווען קנעכט ביי דעם קעניג פּרעה און האָבן פֿאַר אים געבויט גאַנצע שטעט און פּאַלאַצן און אַליין האָבן זיי געוואוינט אין שטיבער און גריבער, און ווי זיי זיינען שפּעטער אַרויס פֿון מצרים.

ס׳איז שוין געווען שפּעט אין דער נאַכט, האָט דעם ייִנגעלע מיטן רינגעלע גענומען שלעפֿערן און ער איז איינגעשלאָפֿן זיצנדיק ביים טיש. און ווי ער איז איינגעשלאָפֿן, אַזוי האָט זיך אים גענומען חלומען.

חלומט זיך אים, ווי ער וויל גיין צום מלך אין פּאַלאַץ אויף יענער זייט טייך. גייט ער אַזוי און גייט ביז ער קומט צום טייך, וואו ער האָט באַדאַרפֿט אַריבערגיין, און גיין צום מלך אין פּאַלאַץ. קוקט ער אַזוי און קוקט, ערשט ס׳איז גאָר ניט קיין טייך, נאָר אַ ים, אַ גרויסער ים, און די כוואַליעס וואַרפֿן הין און הער, אַזש עס כאַפּט גאָר אָן אַ שרעק און דער ים זאָגט צו אים:

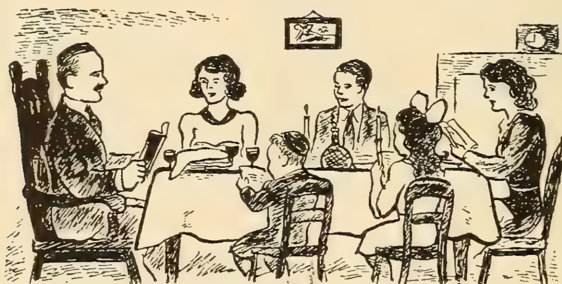
— איך בין דער רויטער ים, ייִנגעלע־קליין!

דער גרויסער משה קומט באַלד צו גיין.

און טאַקע באַלד איז געקומען צו גיין משה מיט זיין וואונדער־שטעקן אין האַנט. ייִנגעלע־רינגעלע האָט אים גלייך דערקענט, ווייל דער זיידע האָט אים נאָך פֿריער דערציילט פֿון משהן און פֿון די גרויסע וואונדער, וואָס ער האָט באַוויזן.

און גלייך נאָך משהן האָבן זיך באַוויזן זייער אַ סך מענטשן. דאָס זיינען געווען די ייִדן, וועלכע משה האָט אַרויסגעפֿירט פֿון מצרים, אַלע מיט שטעקנס אין די הענט און מיט פּעקלעך אויף די פּלייצעס, אַזוי ווי מענטשן, וואָס גייען אַוועק אין אַ ווייטן וועג.

ווען משה האָט דערזען דאָס ייִנגעלע מיטן רינגעלע שטייענדיק ביים ברעג ים, האָט ער צו אים געזאָגט:

— וואָס טוסטו דאָ, ייִנגעלע?

ענטפֿערט דאָס ייִנגעלע:

— איך דאַרף גליין צום מלך אין פּאַלאַץ.

זאָגט משה:

— מען דאַרף ניט גיין צו קיין מלך. איך בין אויך אַמאָל געווען אַ ייִנגעלע ווי דו און איך בין געווען ביים מלך אין פּאַלאַץ און האָב דאָרטן געזען אַלע גוטע גוטע זאַכן. אָבער איך בין דערנאָך אַרויס אין גאַס און האָב דערזען די ייִדן, אַ פֿאָלק פֿון שקלאַפֿן, שטייען און שאַפֿן, אַרבעטן שווער, שווער און ביטער אונטער בייטש און ריטער, קנעטן ליים און מאַכן ציגל און בויען שטעט און פּאַלאַצן, און פֿון זייערע נאַקעטע לייבער גיסט זיך שוויס פֿון דער אַרבעט און בלוט פֿון די שמיץ, וואָס זיי קריגן פֿון דעם קעניגס אויפֿזעער. און אַז איך האָב דאָס דערזען, האָב איך אויסגעשריען צו די שקלאַפֿן: „פֿאַר וועמען טוט איר דאָס אַלץ?" — „פֿאַרן קעניג!" האָבן זיי געענטפֿערט. — „און וואָס וועט איר האָבן דערפֿון? — האָב איך זיי געפֿרעגט. — „הונגער און נויט, שמיץ און טויט!" — האָבן זיי געענטפֿערט. מער האָב איך שוין ניט געקענט גיין צום מלך אין פּאַלאַץ. איך בין געבליבן מיט די שקלאַפֿן און ניט אַוועק פֿון זיי, ביז זיי זיינען באַפֿרייט געוואָרן. און איצטער פֿיר איך זיי דאָס אין אַן אַנדער לאַנד, אין אַ לאַנד פֿון פֿרייהייט. ווילסט מיט אונדז גיין?

האָט דאָס ייִנגעלע־רינגעלע לאַנג ניט געטראַכט און ער האָט געענטפֿערט:

— איך גיי.

געפאַנגען

דער פרילינג איז געקומען,
דער שניי איז צעגאַנגען,
זיצט אין אַ שטייגל
אַ פויגל געפאַנגען.

עס קלינגט אויף די פעלדער
דעם שניטערס געזאַנגען,
זיצט אין אַ שטייגל
אַ פויגל געפאַנגען.

די נאַכט איז געקומען,
די פענצטער פאַרהאַנגען,
זיצט אין אַ שטייגל
אַ פויגל געפאַנגען.

דער טאָג איז אַוועק,
די זון איז פאַרגאַנגען,
זיצט אין אַ שטייגל
אַ פויגל געפאַנגען.

ערשטער מאַי

היי, פייקלעך און פייפלעך,
אַ מאַרש שפּילט אויף גיכער —
און לאָמיר אַ שפּאַן טאָן
מוטיק און זיכער.

זאָלן שטימען זיך פלעכטן
אין אַ פאַרביקן קראַנץ —
הענט אויף די אַקסלען
און די פיס אין אַ טאַנץ.

זאָל לויכטן אונדזער פרייד
און קיינעם ניט פאַרשעמען —
אַ פרייד אויף די קינדער,
אַ פרייד אין די היימען.

ווער עס אַרבעט און שאַפט
פאַר אַ לעבן פריידיק, פריי —
זאָל פייערן מיט אונדז
דעם ליכטיקן ערשטן מאַי.

דער ערשטער מאַי

דאָס יינגעלע מיטן רינגעלע האָט זיך זייער שטאַרק געגרייט צום ערשטן מאַי. איין קלייניקייט: דער ערשטער מאַי!

מאָרגן, מאָרגן וועט דאָס זיין! נו, און דערווייל דאַרף מען גיין שלאָפן און זיך גוט אויסשלאָפן און אויפשטיין מאָרגן פריש און געזונט. האָט זיך יינגעלע-רינגעלע געלייגט שלאָפן. און ווי נאָר ער איז איינגעשלאָפן — אהאַ, ער חלומט שוין, אַז ער גייט צום מלך אין פּאַלאַץ.

גייט ער און גייט, יינגעלע-רינגעלע. ערשט ער באַגעגנט אַ פּאַראַד מיט מוזיק און געזאַנג. עס מאַרשירן מענטשן אָן אַ שיר, און אַלע זינגען זיי:

ערשטער מאַי, ערשטער מאַי —
אַלע מענטשן זיינען פריי.
פריי פון זאָרגן, פריי פון נויט,
דער וואָס אַרבעט, דער האָט ברויט.

און פאָרויס פאַר דעם פּאַראַד איז געפאָרן אויף אַ פערד דער פירער. פרעגט ביי אים יינגעלע-רינגעלע:

— וואָס פאַר אַ פּאַראַד איז דאָס ביי אייך?

ענטפערט אים דער פירער:

— היינט איז דאָך דער ערשטער מאַי, און מיר זיינען אַרבעטער, און דער ערשטער מאַי איז אונדזער יום-טוב.

האָט זיך יינגעלע-רינגעלע פאַרטראַכט און אַראָפּגעלאָזט די אויגן אויף דער ערד. ווען ער האָט צוריק אויפגעהויבן די אויגן, האָט ער דערזען, אַז דער אַרבעטער-פּאַראַד איז שוין ניטאָ, און עס שטייען גאָר אַרום אים אַ סך קינדער, אָנגעטאָן יום-טובדיק און זיי טאַנצן און זיי זינגען:

— קינדער, קינדער, היינט איז מאַי!

אַלץ איז פריש, אַלץ איז ניי.

און זיי האָבן אויך יינגעלע־רינגעלע אַריינגענומען אין קאַראַהאָד און ער האָט מיט זיי געטאַנצט און געזונגען.

די קינדער האָבן גענומען מאַרשירן. פריער איז געגאַנגען דער אָרקעסטער פון די קינדער, פייקלעך און פייפלעך און טרומייטערער. דערנאָך זיינען געגאַנגען יינגעלע־רינגעלע, דער קעניג, און מיידעלע רויט־קליידעלע, די קעניגין. און הינטער זיי זיינען געגאַנגען די איבעריקע קינדער.

אַזוי זיינען די קינדער געגאַנגען ביז זיי זיינען געקומען צו אַ פּאַרק ,און אין פּאַרק האָט זיך ערשט אָנגעהויבן די רעכטע שמחה. אויף אַ גרויסער גרינער לאָנקע איז אינמיטן געשטאַנען דער מאַי־שטאַנג, אַ הויכער שטאַנג באַפּוצט מיט בלומען און בענדער. און די קינדער האָבן זיך גענומען דרייען אַרום דעם דאָזיקן שטאַנג, דרייען זיך און טאַנצן.

קינדער, קינדער, היינט איז מאַי,
אַלץ איז פריש, אַלץ איז ניי!

דערנאָך האָט זיך אָנגעהויבן די מאַי־פּאַרטי. . . .

אָבער דאָ איז צוגעקומען יינגעלע־רינגעלעס מאַמע און האָט אים גענומען וועקן :

— שטיי אויף, מיין קינד ! דאַרפסט שוין גיין צום מאַי־פעסט.

רייבט יינגעלע־רינגעלע די אויגן און ער זאָגט :

— איך בין דאָך שוין געווען, מאַמע !

גיט די מאַמע אַ שמייכל און זי זאָגט :

— דאָס איז דאָך געווען אין חלום, און איצטער וועט דאָס זיין אויפן וואָר.

דער — די

דער טיש	די וואַנט
—— שטול	— האַנט
—— טעלער	נאָז
—— לאָמפּ	— שער
—— דאַך	— גאַס

אַלבערט קלייבט קוילן

אַלבערט איז ניין יאָר אַלט. ער איז דאַר און בלאַס. זיין טאַטע גייט שוין זייער לאַנג אַרום ליידיק. יעדן טאָג גייט ער אַרויס זוכן אַרבעט.

אַלבערטס מאַמע וואַשט וועש. אָבער זי פאַרדינט ניט גענוג אויף ברויט.

זיין קליין שוועסטערל, עמעלע, איז נאָך קיין יאָר ניט אַלט. ווען זי וויל עסן, אָדער ס׳איז איר קאַלט, מאַכט זי געוואַלדן. אַלבערט האָט זייער ליב זיין שוועסטערל.

נאָך סקול גייט אַלבערט אַרויס מיט אַ קערבעלע אין די הענט. ער גייט איבער די גאַסן, קוקט אויף דער ערד און זוכט אַ קויל אָדער אַ שטיקל האָלץ.

אַלבערט קומט אַהיים אַ מידער. די מאַמע הייצט איין אין שטוב און אַלבערט שפּילט זיך מיט דער קליינער עמעלען.

דאָס לעצטע מאָל איז געשען אַזוי:

ס׳איז געווען אַ קאַלטער ווינטער-טאָג. דער פראָסט האָט געביסן אויף טויט.

די מאַמע וואָלט אפשר אין אַזאַ טאָג ניט אַרויסגעלאָזט אַלבערטן קלייבן קוילן. אָבער די קליינע עמעלע איז געווען קראַנק. האָט די מאַמע אָנגעטאָן איר גוטן זון אין אַ באַרג מיט שמאַטעס און אים אַוועקגעשיקט מיטן קערבעלע.

אַלבערט איז אַרויס אין דרויסן. די קעלט האָט אים דורכגענומען, אָבער דערפאַר האָט אים גענומען גליקן. ער האָט עטלעכע מאָל באַגעגנט וועגענער, וואָס האָבן אַראָפּגעשאָטן קוילן און יעדעס מאָל האָט ער אויפגעקליבן פון דער ערד עטלעכע קוילן.

ער האָט זיך דערנאָך געלאָזט לויפן אַהיים. אַך, ווי קאַלט ס׳איז אים געווען. אָט ווערט ער פאַרפראָרן. אָבער אָט איז פאַר זיינע אויגן נאָך אַ וואָגן. די קוילן האָט מען שוין באַלד אַראָפּגעשאָטן און ער דאַרף ניט לאַנג וואַרטן. אַלבערט האָט זיך אָפּגעשטעלט. ער גייט צו מיטן

קערבעלע און נעמט קלייבן די שטיקלעך איבערגעלאָזטע קוילן. פּלוצלונג קריגט ער אַ שטויס מיט אַ פוס.

אַלבערט שפּרינגט אויף אַ דערשראָקענער. לעבן אים שטייט דער קוילנמאַן און שרייט.

ער וויל נעמען לויפן, אָבער דער קוילנמאַן כאַפּט אים אָן, רייסט אַרויס דאָס קערבעלע פון זיין האַנט, וואַרפט אַרויס די גאַנצע קוילן און טוט אַ שליידער דאָס קערבעלע אויף אַ האַלבער גאַס ווייט.

אַלבערטס אויגן ווערן מיט טרערן פאַרלאָפן. ער הייבט אויף דאָס קערבעלע, גיט זיך פון ווייטן אַ קרום אויפן בייזן קוילנמאַן און שלעפּט זיך ווייענדיק אַוועק אַהיים.

אוי, ווער היינט זיין קראַנק שוועסטערל פרירן! . . .

מיט מענטשן אָדער אָן מענטשן

אַמאָל איז געווען אַ יינגל, האָט מען אים גערופן קאָפּל. ער האָט זיך אַריינגענומען אין קאָפּ אַ געדאַנק, אַז אָן מענטשן איז בעסער ווי מיט מענטשן.

לייגט ער זיך איין מאָל שלאָפן און טראַכט:

ווי גוט וואָלט געווען, ווען ער זאָל זיין איינער אַליין אויף דער גאַנצער וועלט.

דערווייל איז ער איינגעשלאָפן.

הלומט זיך אים, אַז ער איז אין וואַלד איינער אַליין. אַ ווינטל בלאָזט, אַ רעגן קאַפּעט, און ער איז הויל און נאַקעט. ציטערט ער פאַר קעלט און וויינט.

באַווייזט זיך אַן אַלטער מאַן און זאָגט:

— קאָפּעלע, וואָס וויינסטו? האָסט דאָך געוואָלט זיין אַליין — ביסטו אַליין.

— יאָ — זאָגט קאָפּל — אָבער וואו זיינען מיינע קליידער? מיין קישן און מיין קאָלדרע?

— קליידער, מיין קינד, פאַלן ניט פון הימל און וואַקסן ניט אין וואַלד. קליידער נייען שניידער פון שטאָף: דעם שטאָף האָבן אַרבעטער געמאַכט פון וואָל אָדער פון לײַן. אויף דעם האָבן מענטשן געאַרבעט אין פעלד.

— גוט — רייסט איבער קאַפּל — איצט פאַרשטיי איך שוין, אַז אַ מענטשן וואָלט איך קיין קליידער ניט געהאַט. גיט מיר מיינע קליידער, ס׳איז מיר קאַלט.

דער אַלטער האָט געבראַכט קאַפּלען די קליידער. קאַפּל האָט זיך אָנגעטאָן. אים איז וואַרעם געוואָרן און ער האָט זיך צעלאַכט.

— איצט וועל איך זיך שוין באַגיין אָן מענטשן.

— און עסן? — פרעגט דער אַלטער.

— כ׳וועל שיסן פויגלען און עסן — רופט זיך אָן קאַפּל.

— מיט וואָס וועסטו שיסן? מיט אַ בעזעם?

— כ׳וועל נעמען ביים ברודער אַ ביקס און שיסן.

— און וואו האָט דיין ברודער גענומען די ביקס? די ביקס האָבן אַרבעטער געמאַכט פון האָלץ און אייזן.

קאַפּלען האָט זיך דערוייל פאַרוואָלט עסן, נאָר זאָגן דעם אַלטן שעמט ער זיך. דער אַלטער וועט ווידער זאָגן, אַז אָן מענטשן קאָן מען קיין עסן אויך ניט האָבן.

— אַז דו שטייסט אויף פון שלאָף, וואָס טוסטו דעמאָלט?

— וואָס זאָל איך טאָן? איך וואַש זיך איין.

— און וואו נעמסטו וואַסער?

— פון אַ קראַן.

— און ווער האָט עס געמאַכט? באַטראַכט אַלץ, וואָס ביי אייך איז פאַראַן אין שטוב, דיינע ביכער, העפטן, און זאָג: קאָן אַ מענטש לעבן אויף דער וועלט אָן מענטשן, וואָס אַרבעטן?

— ניין, זיידע! — האָט אויסגערופן קאַפּל און זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף.

יונגע בויער

מיר זיינען יונגע בויער,
בויען מיר אַ הויז;
איינער ברענגט דעם ליים,
אַ צווייטער קנעט דאָס אויס.

אַ דריטער לייגט די ציגל,
וואַקסן הויך די ווענט.
איז אַ פרייד צו קוקן,
ווי די אַרבעט ברענט.

אַ פרייד איז יעדער ציגל,
יעדער נייער שטיין,
יעדער טראָפּן שוויים
פאַר אונדזער נייער היים.

ווערט דאָס גאַנצע הויז
באַשטראַלט פון זון און שיין.
איז אַ פרייד אַזאַ
אַ בויער צו זיין.

שווערע ווערטער:

ליים — clay
ציגל — brick
טראָפּן — drop
שוויים — sweat

אין יידיש זאָגט מען:	אין ענגליש זאָגט מען:
איך זוך מיין מוטער	I am looking for my mother
זי זוכט איר בוך	She is looking for her book
מיר זוכן דעם לערער	We are looking for the teacher
ער זוכט זיין פריינט	He is looking for his friend

אַ מתנה דער מאַמען אויף „מאָדערס דיי"

דאָס יאָר האָט איזי נישט געקאָנט אָפּשפּאָרן עפּעס געלט צו קויפן אַ מתנה פאַר דער מאַמען אויף „מאָדערס דיי". אַמאָל, ווען דער פאָטער האָט געאַרבעט, פלעגט ער פון דער מאַמען אַלע מאָל באַקומען אַ ביסל געלט. האָט ער געקליבן אַ סענט צו אַ סענט. דעמאָלט האָט איזי עטלעכע טעג נאָכאַנאַנד געקלערט, וואָס ער זאָל קויפן דער מאַמען.

„מאָדערס דיי" איז אָנגעקומען. איזי האָט געוואָלט צוגיין צו דער מאַמען און איר זאָגן:

— מאַמע, איך האָב היינט ניט קיין מתנה, אָבער אַז איך וועל אויסוואַקסן . . .

ער האָט עס אָבער ניט געטאָן. ער האָט די ווערטער ניט גע־קענט אַרויסרעדן. איז ער אַן אומעטיקער אַוועק אין פּאַרק.

אַ מידער האָט ער זיך געזעצט אויף אַ באַנק. ער האָט געקוקט מיט אומעטיקע אויגן אויפן גרויסן פּלאַץ, וואָס איז געווען פאַר־פלאַנצט מיט רויטע בלומען.

דער וועכטער פון פּאַרק איז איניקע מאָל פאַרבייגעגאַנגען זיין באַנק. ווען ער האָט געענדיקט זיין אַרבעט, האָט דער וועכטער זיך געזעצט אויף דער זעלביקער באַנק, וואו איזי איז געזעסן.

— וואָס זיצסטו דאָ איינער אַליין? היינט איז דאָך „מאָדערס דיי". האָסט נישט קיין מאַמען?

דעם וועכטערס פראַגע האָט איזין איבערגעשראָקן. שנעל האָט ער אים געענטפערט:

— איך האָב אַ מאַמע.

— איז האָסטו איר שוין געגעבן אַ מתנה צו „מאָדערס דיי"?

— ניין. איך האָב נישט געהאַט קיין געלט צו קויפן.

דער אַלטער וועכטער האָט אַ ווײַלע געטראַכט:

—זאָל איך דיר געבן שיינע בלומען פאַר דיין מאַמען?

איזי עפנט ברייט זיינע בלויע אויגן. דאַכט זיך, אַז דער אַלטער לאַכט פון אים.

— יאָ, איך קאָן דיר געבן זייער שיינע בלומען.

— איך וואָלט געווען גליקלעך — זאָגט איזי.

דער אַלטער וועכטער, וואָס האָט זיך געיאָגט נאָך יעדן קינד, וואָס האָט אַמאָל אַ טראָט געטאָן אויפן גראָז, איז איצט געווען גרייט צו געבן איזין בלומען אויף „מאָדערס דיי".

איזי קוקט פון ווייטן, ווי דער וועכטער שניידט בלום נאָך בלום.

דער וועכטער קומט צו צו איזין. אין האַנט האַלט ער אַ גרויסן בוקעט רויטע בלומען.

— דו ביסט אַ גוטער יינגל. גיי אַהיים און גיב די בלומען דיין מאַמען.

איזי איז שנעל געלאָפן אַהיים:

— מאַמע, דאָס איז פאַר דיר אויף „מאַדערס דיי". דער וועכטער פון פּאַרק האָט מיר געגעבן.

— די שענסטע מתנה! — האָט די מאַמע געזאָגט.

זי האָט אַריינגעשטעלט די בלומען אין אַ גרויסער וואַזע.

איזיס אויגן האָבן געשטראַלט פאַר פרייד.

שווערע ווערטער:

געקלערט — געטראַכט	בלומען — flowers
אומעטיקע — sad	פאַרדאַכט — suspicion
וועכטער — watchman	געשטראַלט — beaming

פראַגעס:

פאַר וואָס האָט איזי ניט געקויפט דער מאַמען קיין מתנה?

צוליב וואָס איז ער אַוועק אין פּאַרק?

וואו האָט ער געקראָגן בלומען?

וואָס פאַר אַ מתנה האָסטו געגעבן דיין מאַמען „מוטערס טאָג"?

מאַך פון איינס — אַ סך

יינגל — יינגלעך	היים — היימען
מיידל — ________	קאַם — ________
הינדל — ________	בלום — ________
הענטל — ________	בין — ________
פיסל — ________	מאַשין — ________

אחאב און נבות

נבות האָט געהאַט אַ שיינעם, גרויסן ווייגאָרטן לעבן פּאַלאַץ פון קעניג אחאב. דער ווייגאָרטן איז זייער געפעלן געוואָרן דעם קעניג אחאב. רופט זיך אָפּ אחאב צו נבותן:

— דיין ווייגאָרטן איז לעבן מיין הויז. גיב מיר אים אַוועק און איך וועל דיר דערפאַר געבן נאָך אַ בעסערן ווייגאָרטן אויף אַן אַנדער פּלאַץ, אָדער איך וועל דיר באַצאָלן וויפיל דו וועסט נאָר וועלן.

האָט נבות געזאָגט צו אחאבן:

— איך קען דיר ניט אַוועקגעבן, אָדער פאַרקויפן דעם ווייגאָרטן, ווייל מיין טאַטע און מיין טאַטנס טאַטע האָבן געהאַט דעם ווייגאָרטן.

האָט אחאבן פאַרדראָסן, וואָס ער קען ניט קריגן דעם ווייגאָרטן. איז ער אַוועק אַהיים אַ טרויעריקער. ער האָט זיך אַוועקגעלייגט אין בעט און ניט געוואָלט עסן.

האָט אים זיין ווייב, איזבל, געפרעגט, פאַר וואָס ער איז אַזוי טרויעריק און פאַר וואָס ער עסט ניט. האָט איר אחאב דערציילט.

האָט איזבל געזאָגט:

— קום עסן און זיי ניט טרויעריק. איך וועל שוין זען, אַז דו זאָלסט האָבן דעם ווייגאָרטן.

און איזבל האָט אָנגעשריבן אַ בריוו צו די עלטסטע פון שטאָט און אין בריוו האָט זי געשריבן, אַז נבות האָט באַליידיקט דעם קעניג און אַז מען זאָל אים דערפאַר פאַרמשפּטן צום טויט.

זי האָט געשיקט פאַלשע עדות, וועלכע האָבן דערציילט, אַז זיי האָבן געהערט ווי נבות האָט באַליידיקט דעם קעניג.

די עלטסטע האָבן נבותן פאַרמשפּט צום טויט און מען האָט נבותן דערהרגעט.

ווען איזבל האָט אויסגעפונען, אַז נבות איז שוין טויט, איז זי געקומען צו אחאבן און אים געזאָגט:

— גיי און נעם דעם ווייגאָרטן וואָס נבות האָט דיר ניט געוואָלט פאַרקויפן. נבות איז שוין טויט.

איז אחאב אַוועק איבערנעמען דעם ווייגאָרטן.

מיט אַמאָל האָט זיך באַוויזן אליהו און אויסגעשריען צו אחאבן:

— האָסט אים דערהרגעט און איצט גייסטו נאָך צונעמען זיין ווייגאָרטן? דערפאַר וועסטו האָבן אַ שלעכטן סוף.

אחאב האָט זיך דערשראָקן און ער איז אַוועק אַ טרויעריקער אַהיים.

אין אַ קורצער צייט אַרום האָט אויסגעבראָכן אַ מלחמה. אחאב איז פאַרוואונדעט געוואָרן און געשטאָרבן. זיין סוף איז געווען זייער אַ שלעכטער.

שווערע ווערטער:

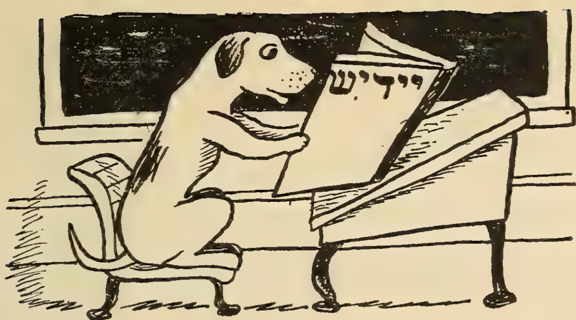
ווייַנגאָרטן — vineyard
באַליידיקט — insulted
עדות — witness
פאַרמשפּטן — to sentence
דערהרגעט — killed

פראַגעס:

פאַר וואָס האָט אחאב געוואָלט האָבן נבותעס גאָרטן?
פאַר וואָס האָט דער קעניג אויפגעהערט צו עסן?
ווי אַזוי האָט איזבל באַקומען דעם גאָרטן?
וואָס האָט אליהו געזאָגט אחאבן?
פון וואָס איז אחאב געשטאָרבן?

מאַך פון איינס — אַ סך

וואַנט — ווענט	שטאָט — שטעט	קנאָפּ — ———
האַנט — ———	קאָפּ — ———	קאַץ — ———
טאָג — ———	נאַכט — ———	באַנק — ———

לאַבזיק לערנט יידיש

לאַבזיק האָט זייער ליב צו גיין אין שול. ניט אין דער ענגלישער שול, נאָר אין דער יידישער שול. ער קומט אַלע טאָג מיט רבקהלען. ליגט זיך אַנידער אונטערן טישל, און קוקט פון דאָרטן אַרויס צו די קינדער, וואָס זיצן אויף די בענקלעך. און טוען זייער אַרבעט. זיין קוקן אויף די קינדער איז ניט גלאַט אַזוי אין דער וועלט אַריין. דאָס העלפט ער אַרויס דער לערערין האַלטן אָרדענונג אין קלאַס. גיט די לערערין אַ פּאַטש אין טיש און זאָגט: „קינדער, שטיל זאָל זיין.” גיט לאַבזיק באַלד אַ מאַך:

— האַוו, האַוו.

דאָס הייסט, אַז ער וויל אויך, אַז ס'זאָל זיין שטיל.

בייזערט זיך די לערערין אויף אסתרן און שרייט:

— אסתר, וויפיל מאָל האָב איך דיר געזאָגט, אַז מען דאַרף צוגרייטן היים-אַרבעט?

— האַוו, האַוו, — בייזערט זיך דעמאָלט אויך לאַבזיק, פאַרוואָס זי פאַרגעסט די היים-אַרבעט.

אָבער ניט דאָס וויל איך אייך דערציילן. איך וויל אייך דערציילן וועגן רעדן יידיש אין קלאַס. די לערערין וויל, אַז די קינדער זאָלן רעדן יידיש אין קלאַס.

— ס'איז דאָך אַ יידישע שול — טענהט זי — אייערע טאַטעס און מאַמעס ווילן דאָך, אַז איר זאָלט זיך אויס-לערנען רעדן יידיש. וואָס-זשע איז דאָס פאַר אַן ענגליש רעדן אין קלאַס, וואָס? קאַרג רעדט איר ענגליש אין גאַס, אַ? פון היינט און ווייטער מאַכן מיר אַזוי, אַז ווער עס

רעדט אויס אַן ענגליש וואָרט, ווערט באַשטראָפט מיט אַ שלעכטן צייכן — אַ מינוס. אָט העגג איך אויף אַ צעטל אויף דער וואַנט מיט יעדנס נאָמען. רעדט מען אויס אַן ענגליש וואָרט, שטעל איך גלייך אַ מינוס לעבן יענעמס נאָמען.

— נו, און לאַביזיק? — פרעגט אסתר מיטן קליינעם נעזל.

— וואָס דאַרפט איר זיך זאָרגן וועגן לאַביזיקן? — זאָגט די לערערין. — ער וועט שוין זיין שטעטל אַליין באַשטיין. איז הייסט דאָס, אָפּגעמאַכט?

הויבן אויף די קינדער יעדער איינער זיין האַנט און זאָגט צו:

— פון היינט און ווייטער, רעדן מיר אין קלאַס בלויז יידיש.

לאַביזיק קוקט זיך צו צו דער גאַנצער מעשה, און פאַרשטייט קיין וואָרט ניט. אָבער ער וועט שוין אויסגעפינען, וואָס מען האָט אָפּגעמאַכט. איר מעגט זיך שוין אויף לאַביזיקן פאַרלאָזן.

גייען אַוועק עטלעכע טעג. זעט לאַביזיק ווי אַלע מאָל שטעלט די לערערין אָפּ אַן אַנדער קינד און זאָגט:

— אסתר, האָסט געזאָגט אַן ענגליש וואָרט — מינוס. — און שרייבט צו גלייך אַ מינוס לעבן איר נאָמען.

— גודי, ווידער אַן ענגליש וואָרט.

— בעני, דו אויך?

היטן זיך די קינדער און פרובירן רעדן בלויז יידיש. אָבער איר ווייסט דאָך, ווי קינדער זיינען, זיי קאָנען זיך ניט איינהאַלטן. איז איינמאָל, ווען די לערערין איז אַרויסגעגאַנגען אויף אַ פּאָר מינוט, רופט זיך אָן גודי:

— אַלבעטשע, מיר וועלן שוין היינט מערער ניט לערנען.

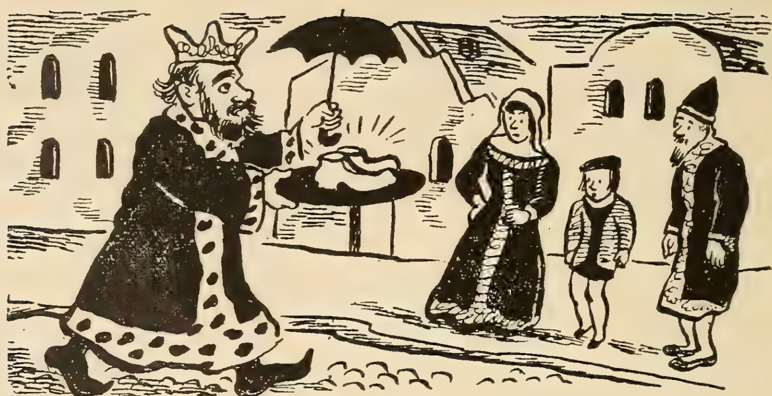
— האַוו, האַוו, — הייבט אָן צו שפרינגען קעגן אים דאָס הינטעלע און שטשירעט מיט די ציינדלעך.

— לאַביזיק, וואַט'ס די מעדער וויט יו? איך האָב דאָך קיין קרייד ניט גענומען.

— האַוו, האַוו! — איז לאַביזיק נאָך מער אין כעס.

— וואָס טאַקע האַווקעט ער אויף גודין? — וואונדערט זיך אסתּר.
— איט׳ס דזשאָסט פאָר פאָן — מאַכט סילוויע.
— האַוו, האַוו! — האַווקעט ער אויך אויף סילוויען.
— איי קענט מייק אים אַוט, — זאָגט פעני.
— האַוו, האַוו! —האַווקעט ער אויך אויף פענין.
— וואָס איז דאָס פאַר אַ האַווקעריי? — וואונדערט זיך די לערערין, ווען זי איז אין אַ פּאָר מינוט אַרום אַריינ־געקומען צוריק אין קלאַס.
— מיר ווייסן ניט, פאַרוואָס ער האַווקעט, — מאַכט סיידי.
— האָט איר געמאַכט אַ טומל?
— ניין.
— וואָס-זשע דען?
— איך ווייס ניט. איי טהינק הי איז קרייזי, דהעט לאַבזיק, — מיינט אסתּר.
— האַוו, האַוו, און האַוו האַוו! — שפּרינגט ער אסתּרן גלייך אַנטקעגן פּנים. — האַוו, האַוו!
— אַ, אַ, — ווייסט שוין רבקהלע. — ס׳איז דערפאַר, וואָס מען רעדט׳ ענגליש אין קלאַס.
— ריכטיק, ריכטיק, — מאַכט די לערערין. — אסתּר, איך שטעל דיר אַ מינוס.
ווי באַלד די לערערין האָט צוגעשטעלט אַ מינוס לעבן אסתּרס נאָמען. אַזוי איז לאַבזיק תּיכּף שטיל געוואָרן, זיך צוריקגעקערט צו זיין שטענדיקן פּלאַץ אונטערן טיש. זיך אַנידערגעלייגט דאָרטן און איז שוין געווען צופרידן.

אַ מעשה מיט אַ כעלעמער קייסער און גאָלדענע שיך

אַמאָל האָט כעלם געהאַט אַ קייסער. האָט דער קייסער געטראָגן שיך פֿון פּראָסטן לעדער, ווי אַלע שיך. האָבן די מענטשן גאָרנישט געוואוסט, אַז ער איז אַ קייסער.

האָט דאָס די כעלעמער געקרענקט: זייער קייסער גייט אין גאַס און קיינער קוקט זיך גאָרנישט אום אויף אים. דאָס איז דערפֿאַר, וואָס ער טראָגט געוויינלעכע שיך.

האָבן די כעלעמער באַשלאָסן, אַז זייער קייסער זאָל טראָגן גאָלדענע שיך, וועט מען שוין וויסן, אַז ער איז דער קייסער און אים אָפּגעבן כבוד.

האָבן די כעלעמער צונויפֿגענומען זייער צירונג, אַוועקגעגעבן דעם גאָלדשמיד און באַשטעלט גאָלדענע שיך פֿאַרן קייסער.

איצט האָבן אַלע געוואוסט, אַז דאָס איז דער קייסער און אים אָפּגעגעבן כבוד.

דערווייל איז אין כעלם געוואָרן אַ גרויסע בלאָטע, האָבן זיך די שיך אויסגעשמירט און מ'האָט שוין ווידער ניט געוואוסט, אַז דאָס איז דער קייסער.

האָבן די כעלעמער באַשלאָסן, אַז דער קייסער זאָל אָנטאָן אויף די גאָלדענע שיך פּראָסטע שיך, און דער קייסער האָט אָנגעטאָן די לעדערנע שיך איבער די

גאָלדענע. די לעדערנע שיך האָבן טאַקע באַשיצט די גאָלדענע, זיי האָבן אָבער פֿאַרשטעלט דאָס גאָלד, און מ׳האָט ווידער נישט געוואוסט, אַז דאָס איז דער קייסער.

האָבן די כעלעמער ווידער באַשלאָסן צו מאַכן אין די לעדערנע שיך גרויסע לעכער, עס זאָל זיך דורך זיי אַרויסזען דאָס גאָלד.

האָט דער קייסער אָנגעטאָן די געלעכערטע שיך איבער די גאָלדענע און זיך געלאָזט איבער די כעלעמער גאַסן. איז אָבער די בלאָטע געווען זייער גרויס, איז דורכ־געקראָכן דורך די לעכער צום גאָלד און פֿאַרשמירט. האָט מען ווידער ניט געוואוסט, ווער ס׳איז דער קייסער.

איז ווידער געווען שלעכט און מ׳האָט באַשלאָסן, פֿאַרשטאָפּן די לעכער מיט שטרוי.

איז אָבער ווידער אַ צרה. מ׳האָט נישט אַרויסגעזען דאָס גאָלד צוליבן שטרוי.

זיינען די כעלעמער געפאַלן אויף אַזאַ פּלאַן:

דער קייסער זאָל טראָגן די גאָלדענע שיך אין די הענט, וועט זיי די בלאָטע ניט אויסשמירן. אין דער זעלבער צייט וועלן אַלע וויסן, אַז דאָס גייט דער קעניג. און אויף די פיס האָט דער קייסער אָנגעטאָן די לעדערנע שיך מיט די לעכער, וועלכע זיינען געווען פֿאַרשטאָפּט מיט שטרוי.

איצט האָבן שוין אַלע געוואוסט, אַז דאָס איז דער קייסער. ווייל ווען נאָר ער האָט זיך באַוויזן אין גאַס, האָט ער מיט זיך געטראָגן די גאָלדענע שיך און זיי געהאַלטן אויסגעשטרעקט פֿאַרן גאַנצן עולם.

חיים סאַלאָמאָן

אין דעם יאָר 1772 איז פון דעם לאַנד פוילן געקומען קיין אַמעריקע דער ייד חיים סאַלאָמאָן. ער איז אַוועק פון זיין לאַנד, ווייל די מענטשן זיינען דאָרטן געווען פאַר־שקלאַפט. ער איז געקומען קיין אַמעריקע, ווייל ער האָט געמיינט, אַז אַמעריקע איז אַ פריי לאַנד. אָבער אין יענער צייט איז נאָך אַמעריקע ניט געווען פריי. די סאָלדאַטן פון ענגלישן קעניג האָבן ניט געלאָזט זיין פריי.

איז געקומען דזשאָרדזש וואַשינגטאָן, צונויפגענומען די מענטשן פון לאַנד און ער האָט זיי געפירט אין דער מלחמה קעגן די סאָלדאַטן פון ענגלישן קעניג.

חיים סאַלאָמאָן האָט אויך געוואָלט גיין מיט וואַשינג־טאָנס אַרמיי. ער האָט אויך געוואָלט זיך שלאָגן פאַר פרייהייט. ער איז אָבער געווען שוואַך אין געזונט און ניט געקענט זיין קיין סאָלדאַט.

חיים סאַלאָמאָן האָט אָבער געפונען אַן אַנדער וועג ווי צו העלפן וואַשינגטאָנען.

וואַשינגטאָנס אַרמיי איז געווען אָרעם. די סאָלדאַטן האָבן ניט געהאַט גענוג צו עסן. זיי האָבן ניט געהאַט קיין וואַרעמע קליידער און קיין שיך. אין די גרעסטע פרעסט האָבן זיי זיך געשלעפּט באָרוועסע אויפן שניי.

האָט חיים סאַלאָמאָן געגעבן געלט צו קויפן קליידער און שיך פאַר די סאָלדאַטן.

איין מאָל האָט וואַשינגטאָנס אַרמיי שוין מער ניט געהאַט וואָס צו עסן. מען האָט שוין מער ניט געקענט אָנגיין מיט דער מלחמה. האָט וואַשינגטאָן געשיקט אַ מענטשן צו חיים סאַלאָמאָן און סאַלאָמאָן האָט גלייך

געשיקט געלט, און די מלחמה קעגן דעם קעניגס סאָלדאַטן איז ווייטער אָנגעגאַנגען.

חיים סאַלאָמאָן האָט אַוועקגעגעבן זיין גאַנץ געלט פאַר דער אַמעריקאַנער אַרמיי, כדי אַמעריקע זאָל ווערן פריי.

איין מאָל האָבן די ענגלישע סאָלדאַטן געפאַנגען חיים סאַלאָמאָן און אים אַריינגעזעצט אין טורמע.

איז סאַלאָמאָן געוואָרן גוטע פריינט מיט איינעם פון די ענגלישע סאָלדאַטן פון דער וואַך. ער פלעגט זיך אָפט דורכרעדן מיט אים, ווען קיינער האָט ניט געזען.

איין מאָל האָט דער סאָלדאַט געבראַכט אַ דאָקטאָר אין טורמע, ער זאָל באַטראַכטן חיים סאַלאָמאָן. עפּעס זעט ער אויס זייער, זייער קראַנק.

דער דאָקטאָר האָט אים באַטראַכט און געזאָגט, אַז ער איז טויט. און חיים סאַלאָמאָן איז טאַקע געלעגן אויפן שטרוי אין טורמע און אויסגעזען טויט. ער האָט זיך ניט קיין ריר געטאָן.

דער דאָקטאָר האָט צוגערופן צוויי סאָלדאַטן און זיי געהייסן אַרויסטראָגן דעם טויטן.

מען האָט אַריינגעטראָגן דעם טויטן אין אַ שטיבל ניט ווייט פון דער טורמע.

דער דאָקטאָר מיט איין סאָלדאַט זיינען אַוועק. גע־בליבן איז דער סאָלדאַט, מיט וועלכן חיים סאַלאָמאָן האָט זיך באַפריינדעט.

חיים סאַלאָמאָן האָט זיך אויפגעהויבן פון בעטל און מיט אַ שמייכל געזאָגט צום סאָלדאַט:

— אַ גוט שטיקל אַרבעט. קיינער האָט זיך ניט געכאַפּט.

— אויב דו וועסט ניט שנעל אַוועק, וועט מען זיך יאָ כאַפּן — האָט דער סאָלדאַט געזאָגט.

חיים סאַלאָמאָן האָט אים דערלאַנגט אַ זעקל געלט:

— נאַ, אַ טייל וועסטו באַצאָלן דעם דאָקטאָר, אַ טייל דעם צווייטן סאָלדאַט און אַ טייל דיר. זיי געזונט.

חיים סאַלאָמאָן איז צוריקגעקומען אַ פרייער מענטש. ער איז אַוועק צוריק העלפן דער אַמעריקאַנער אַרמיי קעמפן פאַר פרייהייט.

אין דער וואַרשעווער געטאָ

ס'איז אומעטיק אין הויז. די פענצטער זיינען פאַרהאַנגען מיט אַלטע ווינטער-מאַנטלען, אַז קיין שיין זאָל זיך ניט דורכרייסן דורך זיי. די שוועסטער גרייט צום טיש. זי לייגט אויס די גאָפּלען, מעסער, לעפל. פון אויבן אָן שטעלט זי אַוועק אַ גרויסן טעלער מיט מצות, פאַרדעקט מיט אַ שיין אויסגענייט טיכל.

דער זיידע שטייט אין אַ ווינקל, מורמלט עפּעס מיט די ליפּן, שאָקלט זיך און לאָזט אַלעמאָל אַרויס אַ טיפן זיפץ, וואָס גיט אַ ריס אין האַרצן. יעדע ווײַלע כאַפּט ער אַ קוק צו דער טיר, ווי ער וואָלט עמעצן דערוואַרט.

די מאַמע קומט אַלע ווײַל אַריין פון קיך מיט אַן אַנדער טעלער, וואָס פאַרשמעקט דאָס הויז מיט אַ געשמאַקן ריח.

קיינער רעדט ניט. עפּעס ווי אַלע וואָלטן געווען ברוגז איינער מיטן אַנדערן.

דער צען-יאָריקער ישראל האַלט אַן אַלטע הגדה אין האַנט. ער קוקט אויף די בילדער.

אַלע אין הויז טראָגן אָרעם-בענדער אויף די הענט. געלע בענדער מיט שוואַרצע מגן-דודס. אויך ער, ישראל, טראָגט אַ מגן-דוד.

ישראל האָט געקוקט אין דער הגדה, אויפן בילד ווי משה שפּאַלט דעם ים מיט זיין וואונדער-שטעקן און פירט אַרויס די יידן פון מצרים. ישראל האָט אַ טיפן זיפץ געטאָן, ווי אַן אַלטער מענטש, ווי זיין זיידע.

דער זיידע האָט מיט אַמאָל אויסגעדרייט דאָס פּנים פון ווינקל:

— נו, מ'מ'ן טאָר ניט טרויערן. ס'איז היינט יום-טוב, פּסח אויף דער וועלט, מיר דאַרפן היינט פּראַווען דעם ערשטן סדר. קומט צום טיש.

די מאַמע איז אַריין פון קיך. אויסגעווישט די טרערן פון די אויגן און שטיל געזאָגט:

— אַ שיינער סדר, טאַטע זיסער! דער טאַטע ערגעץ אין אַ שקלאַפן-לאַגער ביי די מערדערישע דייטשן, און דער זון ליגט ערגעץ פאַרשטעקט אין אַ לאָך, אונטער דער ערד, ווי אַ מויז, און קיינער ווייסט אַפילו ניט וואו זיין געבליין איז.

דער זיידע האָט אַ זיפץ געטאָן און געזאָגט:

— נו, גאָט וועט אונדז ניט פאַרלאָזן. היטלער מיט זיינע מערדער

וועלן באַקומען זייער שטראָף. אַ וועלט וועט ניט שווייגן. פּרעה האָט געקראָגן זײַן סוף, המנען האָט מען אויפגעהאַנגען — היטלער וועט אויך האָבן אַ סוף.

— אָבער פון וואַנען וועט קומען די הילף? — האָט מיט אַמאָל זיך אָפּגערופן ישראלס שוועסטער. זי האָט נאָך עפּעס געוואָלט זאָגן, נאָר זי האָט זיך פּלוצים צעוויינט און אַנטלאָפן אין קיך אַריין.

— מען טאָר ניט וויינען, קינדער, מען טאָר ניט פאַרשטערן דעם יום־טוב — האָט דער זיידע געזאָגט מיט אַ געבראָכענער שטים. — ניט נאָר מיר, די וואַרשעווער יידן, זיינען פאַרשפּאַרט אין געטאָ. אין אַנדערע שטעט זיינען אויך דאָ געטאָס — אָבער מיר יידן האָבן שוין אַמאָל געלעבט אין געטאָס און געטראָגן געלע לאַטעס, אָבער מיר זיינען באַפרייט געוואָרן. מיר וועלן אויך דאָס מאָל באַפרייט ווערן. דאָס יידישע פאָלק וועט לעבן.

דער זיידע האָט זיך אויסגעגלייכט:

— נו, קומט, מיר וועלן פּראַוועון דעם סדר.

שטיל האָבן זיך אַלע געזעצט צום טיש.

מיט אַמאָל האָט זיך די טיר געעפנט און ברוך, ישראלס ברודער, מיט צוויי חברים זיינען אַריין אין הויז.

— ס'הויבט זיך אָן! — האָט ברוך אויסגעשריען אָן אָטעם. — היינט, דעם ערשטן סדר, דערציילן יידן ווי זיי האָבן זיך באַפרייט פון פּרעהן. מיט יאָרן שפּעטער וועט מען ביים סדר דערציילן ווי יידן האָבן זיך באַפרייט פון וואַרשעווער געטאָ.

אַלע זיינען געבליבן זיצן מיט אויפבליצנדיקע אויגן און אָפענע מיילער.

— די דייטשן וועלן היינט קומען אַוועקנעמען אַלע יידן, וועלכע זיינען לעבן געבליבן, און זיי אומברענגען. האָבן מיר זיך צוגעגרייט. מיר האָבן אַריינגעשמוגלט געווער און ווען זיי וועלן קומען, וועלן מיר זיי באַגעגענען מיט אונדזערע קוילן — האָט ברוך געזאָגט און אָנגעוויזן אויף אַ לאַנגן פּעקל, וואָס זיינע חברים האָבן אַוועקגעלייגט אויפן דיל — אָט דאָ איז עס.

דער זיידע האָט זיך אויפגעהויבן פון טיש, איז צוגעגאַנגען צום פּעקל און גענומען אַ ביקס:

— מיר וועלן נקמה נעמען פאַרן פאַרגאָסענעם בלוט.

דערנאָך איז צוגעגאַנגען ישראלס שוועסטער און גענומען אַ ביקס, און דערנאָך די מאַמע.

— דו אויך, מאַמע? — האָט די שוועסטער געפרעגט פאַר־וואונדערט.

— יאָ, איך בין אויך אַ ייד. יעדער ייד דאַרף נקמה נעמען פון די מערדער.

ישראל האָט זיך אַ לאָז געטאָן:

— איך אויך.

— ניין, — האָט די מאַמע געזאָגט, — דו, ישראל, ביסט נאָך צו קליין.

— אָבער — האָט זיך ישראל געבעטן — מיך האָבן אויך די נאַציס געשלאָגן.

— גערעכט — האָט דער ברודער געזאָגט. — דו, ישראל, קענסט אויך העלפן, אָבער ניט מיט דער ביקס. דו וועסט ברענגען וואַסער. די נאַציס האָבן איבערגעשניטן די וואַסער־רערן. דו וועסט ברענגען אַמוניצע און שפּייז.

אַ ווײַלע איז געוואָרן שטיל. מיט אַמאָל האָט זיך דערהערט אַ שאָס.

— עס האָט זיך אָנגעהויבן — האָט דער ברודער געזאָגט — מען דאַרף גיין.

אַלע האָבן אַ נעם געטאָן דאָס געווער און זיך אַרויסגעלאָזט אין דער נאַכט צו קעמפן קעגן די נאַציס.

אינהאַלט